

**JMG – INSTITUTIONEN FÖR
JOURNALISTIK, MEDIER OCH
KOMMUNIKATION**

DET MÅSTE INTE HANDLA OM FUNKTIONSHINDER

En kvalitativ innehållsanalys av stereotypa sociala representationer av fysiska funktionshinder i film.

Victoria Eidenvall

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Medie- och kommunikationsvetarprogrammet med inriktning på PR, opinionsbildning och omvärld.
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	HT 2020
Handledare:	Gabriella Sandstig
Kursansvarig:	Malin Svenningsson

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Medie- och kommunikationsvetarprogrammet med inriktning på PR, opinionsbildning och omvärld.
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	HT2020
Handledare:	Gabriella Sandstig
Kursansvarig:	Malin Svenningsson
Sidantal:	54
Antal ord:	19 973
Nyckelord:	Funktionshinder, funktionsnedsättning, stereotyper, förankring objektifiering, gestaltning, film, sociala representationer

Syfte: Syftet med denna studie är att analysera stereotypa sociala representationer av funktionshinder i långfilmer där en fysiskt funktionshindrad karaktär har en huvudroll.

Teori: Stereotypeteori; social representationsteori

Metod: Kvalitativ innehållsanalys

Material: Filmer; The Fundamentals of Caring, Me before You, Soul Surfer, Christmas Ever After.

Resultat: Studien visar att även om karaktärerna med fysiska funktionshinder i nyare filmer är mer mångfacetterade än den tidigare forskningen antyder, förekommer det fortfarande samma stereotyper och sociala representationer. Nya stereotyper har identifierats och filmerna har analyserats genom både nya och gamla stereotyper. Däremot är det många stereotyper som utmanas antingen av karaktären själv, i dialog med andra eller indirekt från filmskaparna. De mindre stereotypa skildringarna antyder att det har förändrats, exempelvis med en av filmerna som aldrig ens nämner huvudpersonens funktionshinder.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till familj och vänner som stöttat mig, kommit med filmförslag, tips och varit villiga bollplank under arbetet. Tack till er som läst och gett mig värdefull feedback.

Tack till min handledare som med stort engagemang lett mig genom hela processen.

Executive summary

“The problem with stereotypes is not that they are untrue, but that they are incomplete. They make one story become the only story.” - Chimamanda Ngozi Adichie

Minority groups have in various types of media been portrayed as terrorists, criminals, unintelligent and abnormal solely based on skin color, religion, ethnicity, sexual orientation and disability. What they all have in common, is that the portrayals are based on stereotypes. There is more or less possibility to counteract these stereotypes within different kinds of media; on social media everyone gets to tell their own story, and in TV-series the writers have the possibility to develop the characters through several episodes and over time. However, movies are dependent on delivering a lot of content in a short amount of time, which requires quick communication. One of the quickest forms of communication in these situations is stereotyping. Therefore, this study is focused on identifying stereotypes and social representations in four movies with a physically disabled main character.

The material consists of the films *The Fundamentals of Caring*, *Me Before You*, *Soul Surfer* and *Christmas Ever After*, and are analyzed with the help of qualitative content analysis. The aim of the study is to identify which stereotypes are present, which stereotypes are challenged, and what anchoring and objectification mechanisms are present, and how they are manifested within the characters and situations throughout the films. This was done through stereotype theory and social representation theory, with help from earlier research on disability stereotypes in film and research on inspiration porn.

The analysis of the study revealed that although the characters were more multifaceted than the research of earlier movies showed, various stereotypes still appeared throughout the films, surfacing in different situations the characters went through. The stereotypes were from earlier research; Pitiabile and pathetic, Supercrip, Sinister evil and criminal, Better off dead, Maladjusted or his/her own enemy, Burden, Unable to live a successful life, with a few identified throughout the analysis which were: impaired speaking/understanding, No limits, No consequences and Undeserving of love.

The analysis showed that the most portrayed stereotype was pitiable and pathetic, and was identified through the way the disabled character was treated as incapable because of their disability, regardless of their capability. An example of this was one of the characters not thought to be in such dismay over their situation, so their parents hired a person just to cheer them up. The stereotype that was challenged the most was Undeserving of love, present in all the films indirectly or directly showing the disabled character in relationships and in situations with mutual affections. The anchoring mechanisms portrayed were naming, emotional anchoring, thematic anchoring and anchoring by metaphors, with thematic anchoring as the most portrayed. It was present directly as a comment on the accessibility issues through equal rights, and indirectly through showing equality between characters throughout the film. The objectification mechanisms present were emotional objectification and personification, where the emotional objectification as the most portrayed, connecting the unknown (in this case, some part of the disability or the characters life/struggles) to an object or situation that we have strong feelings about.

Although the results showed some progress compared to similar studies, the films were still riddled with stereotypes and social representations. The less stereotypical portrayals give a hint as to where we could be, with the film *Christmas Ever After* never even mentioning the main characters disability. The next step would be to include people with disabilities to hear their opinions and perspective on the matter.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Medieindustrin, minoriteter och funktionshinder.....	3
Tidigare forskning	4
Stereotyper och representation av funktionshinder på film och i TV	4
Stereotyper och representation av funktionshinder i Svenska nyhetsmedier.....	7
Likheter och skillnader i stereotyper och representationer av funktionshinder	8
Inomvetenskaplig relevans	10
Syfte & frågeställningar	11
Teoretiskt ramverk	12
Stereotyp teori	12
Social representationsteori (Social representation theory).....	13
Metod och material.....	15
Metodval	15
Urval av material.....	16
Baskriterier för sökning av filmer.....	16
Sökning av filmer	17
Utvalda filmer	17
The Fundamentals of Caring.....	17
Me Before You	18
Soul Surfer	18
Christmas Ever After	19
Arbetsprocess och analyschema/verktyg.....	19
Resultat och analys	22
Vilka stereotyper av fysiskt funktionshindrade förekommer och hur representeras karaktärerna?...22	
The Fundamentals of Caring.....	22
Me before you	24
Soul surfer.....	28
Christmas ever after.....	30
Vilka stereotyper utmanas och på vilket sätt sker det?	30
The Fundamentals of Caring.....	30
Me before you	32
Soul Surfer	33
Christmas Ever After	34
Hur förankras och/eller objektifieras karaktärerna med fysiskt funktionshinder?.....	36
The Fundamentals of Caring.....	36
Me before you	38
Soul surfer.....	38
Christmas Ever After	39
Sammanfattning av resultat och analys.....	39
Diskussion	42

Referenser.....	44
Bilaga 1 - Filmmatris	

Inledning

Nyheter, TV-serier och filmer porträtterar ofta minoritetsgrupper som terrorister, kriminella, ointelligenta och icke-normativa baserat på färg, religion, etnicitet, kön, sexuell läggning, funktionshinder med mera (Black & Pretes, 2007; Norden, 1994). Gemensamt för porträtteringen av minoritetsgrupperna är att representationen oftast är baserad på existerande eller gamla stereotyper (Black & Pretes, 2007). Den minoritetsgrupp som uppsatsen kommer att handla om är funktionshinder.

Funktionsnedsättning kan beskrivas som en nedsättning i fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga, och studien kommer att fokusera på fysisk funktionsnedsättning (Socialstyrelsen, 2021). Det finns flera ord som används för att beskriva något fysiskt avvikande, och i denna uppsats kommer orden funktionsnedsättning och funktionshinder användas. Världen är inte anpassad för människor med fysiska avvikelser, och att uttrycka det som en variation i funktion (som tekniskt sett inte är fel), anser jag vara att lite sopa under mattan alla de hinder som dagligen står i vägen för att leva ett "normalt" liv.

Det har alltid funnits personer med olika typer av funktionsnedsättningar, oavsett om det är medfött eller förvärvat senare i livet, och när film och TV kom så gestaltades även funktionsnedsättningar där. Personer med funktionshinder gestaltades som hjältar, offer och skurkar precis som personer utan funktionshinder (Black & Pretes, 2007; Norden, 1994; Wolfensberger, 1972; Gherestti, 2007; Ljuslinder, 2002). Om det är ok att ha en person utan funktionshinder som skurk, varför inte ha en person med funktionshinder som skurk? För att personer med funktionshinder historiskt gestaltas som skurkar *på grund av* sitt funktionshinder. Som offer, *på grund av* sitt funktionshinder. Som hjältar, *på grund av* sitt funktionshinder. De reduceras till ett enda personlighetsdrag eller karaktärsdrag och oavsett roll, är det ständigt kopplat till det som är "annorlunda" (Hall, 1997).

Forskare som Gherestti (2007) och Ljuslinder (2002) visar att när personer med funktionshinder är med i inslag i TV-nyheter är inslaget oftast negativt vinklat och de funktionshindrade har gestaltats som passiva och hjälplösa. Ofta gestaltas de som att de inte är del av samhället utan en egen grupp (ibid). Det går emot FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionshinder, där det framgår att medierna ska arbeta för att utmana stereotyper och ge en bredare bild av personer med funktionshinder (FN, 2008:23). Denna förgivettagna bild av funktionshinder är en bild som sällan ifrågasätts av personer utan funktionshinder och mediernas upprätthållande av den felaktiga bilden bidrar till att samhället håller fast vid dessa föreställningar om personer med funktionshinder (Norden, 1994). Studierna är också förhållandevis gamla med den senaste från 2007, vilket pekar på behovet av ökad forskning på området.

Det befolkningen, exempelvis den svenska, ser i medier påverkar bilden av samhället menar Ljuslinder (2002), och därför är det viktigt att ge en mer realistisk bild av ett samhälle, en grupp eller en situation för att inte mata den förgivettagna/vedertagna bilden av det. Men medierna påverkar mer än bara den förgivettagna bilden, de påverkar även identitet och självbild vilket kan sägas som att en del av den egna självbilden skapas utifrån representation och genom det du kan identifiera dig själv med (Edström, 2006). Upprätthåller medierna en felaktig bild påverkar det därmed inte bara samhället i stort utan även personer med funktionshinder på individnivå. Edström (2006:36-40) pekar också på att det vi *inte* ser,

frånvaron av representation, också blir en stereotyp. Vi vänjer oss vid att det ska se ut på ett visst sätt när filmer och nyheter visar oss samma bild gång på gång, vare sig det handlar om ålder, kön, etnicitet eller funktionshinder, och när det sen förekommer något utanför det vi är vana vid, reagerar vi som om det vore något onormalt (ibid).

Funktionshinder har historiskt använts i film för att exempelvis skrämja, vilket är något som fortfarande äger rum. Ett aktuellt exempel på detta är filmen *The Witches* (2020) där huvudpersonen (en häxa) inte är uttalat funktionshindrad, men har händer med bara tre fingrar på varje hand och genom filmen väljer att ha på sig handskar för att dölja de "hemska" och "läskiga" händerna. Häxa blir därmed synonymt med funktionshinder.

Dahl (1993) diskuterar att filmvärlden kan använda sin makt till det positiva och porträttera en mer korrekt bild, även om det är en lång väg dit. Författaren menar att exempelvis filmindustrin har möjlighet att avbilda funktionshindrade som de är i verkligheten; de lever normala liv, har olika arbetsroller och yrken, och behöver inte alltid "övervinna" sitt handikapp (Dahl, 1993). Genom att använda mer korrekta och representativa termer och bilder av funktionshindrade kan vi uppnå en mer realistisk "stereotyp" och se minoritetsgruppen som "vanliga" medborgare.

Syftet med denna studie är att analysera stereotypa sociala representationer av funktionshinder i långfilmer där en fysiskt funktionshindrad karaktär har en huvudroll. Filmerna som kommer analyseras är *The Fundamentals of Caring*, *Me Before You*, *Soul Surfer* och *Christmas Ever After*.

Medieindustrin, minoriteter och funktionshinder

Medieindustrin tenderar dock att ofta exkludera människor i minoritetsgrupper baserat på exempelvis färg, könstillhörighet, sexuell läggning eller funktionshinder (Black & Pretes, 2007; Edström, 2006). Edström (2006) diskuterar att de nordiska länderna har ökat representationen av kvinnor, men det är fortfarande mer vanligt att nyhets historier om män tas upp framför kvinnor. Klass, ålder, etnicitet, sexuell läggning/queer/HTBQ+ och funktionshinder är några av de andra grupperna som visas stereotyp i medier, och som haft lägre representation än andra grupper (Edström, 2006; Norden, 1994; Wolfensberger, 1972; Black & Pretes, 2007). Enligt Svenskarna och Internet (2020) tittade över 60% av befolkningen över 16 år på strömningstjänster (så som Netflix och HBO) minst en gång i veckan under 2020. Detta betyder att film och TV-serier har stor del i vår vardag och därmed makt att påverka samhället (Edström, 2006).

I Sverige finns inget register eller någon statistik på funktionshindrade då det är olagligt, så den statistik som finns från olika undersökningar specificerar inte vilken typ av funktionshinder personen har (Myndigheten för delaktighet, 2020). Ett mer specifikt exempel där det finns statistik är kring reduktionsmissbildningar (ett extra finger, avsaknad av finger/hand/arm m.m.). Enligt Statistiska Centralbyrån (2020) föds det ca 115 000 barn/år i Sverige, varav ca 60 föds med någon form av reduktionsmissbildning, vilket är ca 0,05%. Det är en väldigt liten del av det svenska samhället och därmed något som inte alla kommer att komma i kontakt med. De funktionshinder som visas i medier kan då vara den enda kontakt en individ har med en funktionsnedsättning och individens syn på funktionsnedsatta baseras enbart på hur det gestaltats i filmen. Ofta skildras stereotypa bilder av funktionsnedsatta, exempelvis som ointelligenta, våldsamma, offer eller överdrivet heroiska (Black & Pretes, 2007). Ibland kan skildringarna stämma, men ofta är de otillräckliga eller är missvisande och ofta utesluts mångfald (Norden, 1994). Finns det en person med funktionshinder är det sannolikt att personen är man, vit och heterosexuell (Norden, 1994; Black & Pretes; 2007).

Statistiken kring funktionshindrade som arbetar bakom kameran i filmindustrin, inom yrken som producent och manusförfattare, är nästintill omöjlig att hitta, vilket enligt RespectAbility främst beror på avsaknaden av handikappade personer inom de yrkena (RespectAbility, 2020). Däremot finns det statistik kring inkludering av funktionshinder inom film och TV i USA, där 1,8% av filmer och TV-serier som producerats 2018 innehöll en karaktär med någon typ av funktionsnedsättning (GLAAD). Liknande studier har gjorts historiskt i Sverige av bland annat Ghersetti och Ljuslinder fast avseende nyhetsinnehåll (se Tidigare Forskning). Att medierna, inklusive filmvärlden, utesluter mångfald, inkludering eller korrekt framställning av funktionsnedsättningar pekar på vikten av att ha en högre representation bland exempelvis skådespelare, regissörer, författare och producenter.

Tidigare forskning

Den tidigare forskningen kring funktionshinder i medier som presenteras nedan handlar om stereotyper, representation och narrativets betydelse. Stereotyper behandlar specifika sätt som används för att gestalta personer med funktionshinder. Den tidigare forskningen ger också en bild av i vilken utsträckning som personer med funktionshinder gestaltas eller förekommer i medier, och siffrorna som presenteras är från svenska medier. Resultaten finns med för att ge en övergripande bild av den låga representationen av funktionshindrade.

Stereotyper och representation av funktionshinder på film och i TV

I artikeln "Victims and victors: Representation of physical disability on the silver screen" har Black & Pretes (2007) analyserat 18 amerikanska spelfilmer (producerade mellan 1975 och 2004), där någon av huvudkaraktärerna hade eller fick någon typ av fysiskt funktionshinder, för att se vilka stereotyper som gestaltades. De började med att göra en översikt av stereotypa bilder av funktionshinder med grund i stereotypeteori av Biklen & Bogdan (1977) och Nelson (1994), och kom fram till sju stereotyper som undersöktes mot de 18 filmerna. Nedan beskriver jag kort utifrån Black & Pretes (2007) innebörden av dessa sju stereotyper (med originaltitel på stereotypen inom parentes i de fall det gått att översätta stereotypen till svenska):

- a) **Ynklig och patetisk** ('Pitiable and pathetic'), grundar sig i att ett funktionshinder är något dåligt, tragiskt och att en person med ett funktionshinder är någon en ska tycka synd om. Den gestaltar funktionshindrade som barnsliga, inkompetenta och i behov av omhändertagande.
- b) **'Supercrip'**, i betydelsen 'superman' fokuserat på hur den funktionsnedsatta individen har "övervunnit" sitt handikapp genom att åstadkomma något spektakulärt. Problemet är att stereotypen inte riktigt speglar en funktionshindrad persons vardag vilket dels ger en "felaktig" porträttering men också en (kanske) ouppnåelig standard för de funktionshindrade som tittar på filmen.
- c) **Olycksbådande/ond/kriminell** ('Sinister', 'evil and criminal'), baseras på att funktionshindrade skulle vara mindre mänskliga än personer utan funktionshinder ('abled-bodied people'). I stereotypen finns det tre underliggande fördomar som tas upp; handikapp är ett straff för ondska, funktionshindrade är förbittrade p.g.a. sitt funktionshinder samt att funktionshindrade ogillar/hatar/är förbittrade över personer utan funktionshinder till den grad att de skulle skada dem.
- d) **Hellre död** ('Better-off dead'). Stereotypen innebär att personen gestaltas som en så miserabel och utsatt person, som har ett liv som inte är värt att leva p.g.a. sitt funktionshinder. Det kan delvis visas i att personen vill ta sitt liv och andra runt omkring håller med, eller genom en mindre drastisk handling som att inte vilja göra något, sitta hemma för att livet inte är värt att leva.
- e) **Missanpassad** ('Maladjusted', 'his or her own enemy'). Stereotypen menar att den handikappade behöver information om sig själv från personer som inte har något handikapp. Stereotypen grundar sig i att handikapp skulle vara något psykiskt och känslomässigt som går att övervinna med rätt attityd.
- f) **En börda för familjen/samhället (A burden)**. Stereotypen gestaltar den funktionsnedsatta som enbart en börda, och tar ofta fokus från den handikappade och placerar det istället på den som tar hand om personen, tillika en familjemedlem, en

vårdgivare eller liknande. Denne gestaltas nästintill som ett helgon och den handikappade blir som en av livets alla bördor i den icke-handikappade personens liv.

g) **Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv** ('Unable to live a successful life').

Stereotypen gestaltas genom att hela den handikappades identitet och personlighet kretsar kring handikappet. Hen saknar andra intressen, relationer med andra eller familjeroll.

I boken *The principle of Normalization in Human Services* (Wolfensberger, 1972) berörs idén om att det som människor anser normalt är en social konstruktion och därmed är också dessa avvikande sociala konstruktioner, med andra ord, stereotyper. Wolfensberger diskuterar fram ett antal vad han kallar 'deviancy roles' (avvikelseroller), som skapats utifrån synen på personer med funktionshinder både i filmer och i samhället. De åtta avvikande roller, tillika stereotyper av personer med funktionshinder, Wolfensberger (1972) beskrev var (se originalbegrepp inom parentes)

- a) **Den omänskliga** (Subhuman Organism), Individens betraktas som mindre än mänsklig när funktionsnivån mentalt eller fysiskt skiljer sig. Den porträtteras som underlägsna personer utan funktionshinder.
- b) **Den hotfulla** (Menace), Den funktionshindrade personen betraktas som hotfull på grund av att denne upplevs som avvikande från normen.
- c) **Den fruktade** (Unspeakable object of dread), Individens med funktionshinder ses som att de straffats av Gud för sina eller sina föräldrars synder och personen kopplas till fruktan och rädsla.
- d) **Det oskyldiga offret** (Object of pity), Den funktionsnedsatta personen ses som ett offer som 'lider' av sitt funktionshinder och bör få särskild uppmärksamhet, ofta i form av medlidande eller hjälp.
- e) **Guds barn** (Holy Innocent), Refererar oftast till mentala funktionshinder där individerna ses som guds barn. De förklarar det mentala tillståndet som att individen är i kontakt med Gud.
- f) **Den sjuka** (Diseased Organism), Den funktionshindrade personen betraktas som sjuk, och ska därför kunna botas genom medicinsk behandling eller terapi. Även denna refererar ofta till mentala funktionshinder, men kan förekomma även bland fysiska.
- g) **Den förlöjligade** (Object of ridicule), Personen med funktionshinder reduceras till att bli ett föremål för andras nöje, som exempelvis byfånen.
- h) **Det eviga barnet** (Eternal child), Den funktionshindrade betraktas som ett barn som aldrig blir vuxen.

The Cinema of Isolation behandlar porträtteringen av personer med funktionshinder från filmens början till 1990-talet (Norden, 1994). Norden, precis som Wolfensberger, diskuterar fram stereotypa skildringar av funktionshindrade som han menar har använts så mycket att det påverkat individernas utanförskap i samhället (isolation) (Norden, 1994:1-13). Han menar att förenklingen av hur funktionshindrade porträtteras har lett till diskriminering även utanför filmerna. Stereotyperna identifierades genom analyser av filmer med funktionshindrade karaktärer. Stereotyperna som identifierats är (översatt av mig...originaltitel inom parentes)

- a) **Tragiska offret** (Tragic Victim), den funktionshindrade betraktas som ett passivt offer som är i behov av medlidande.

- b) **Den invalida skurken** (The disabled villain), Den funktionshindrade gestaltas som förbittrad över sin situation och skulle, vid tillfälle, förgöra personer utan funktionshinder.
- c) **Den oskyldiga och inkapabla** (Sweet innocent), ofta är den funktionshindrade ett barn eller en ung kvinna helt beroende av personer utan funktionshinder.
- d) **Den komiskt olycksdrabbade** (Comic Misadventurer), Den funktionsnedsatta råkar ut för olyckor som visas upp som komiska, ofta på grund av personer utan funktionsnedsättningar.
- e) **Den ädla krigaren** (Noble Warrior), starkt kopplad till krigsfilmer, där veteraner blir av med en kroppsdel i kriget och ofta hyllas med hedersmedaljer.
- f) **Den besatte hämnaren** (Obsessive Avenger), den funktionsnedsatta gestaltas som besatt av hämnd mot den som den anser vara ansvarig för deras funktionsnedsättning.
- g) **Den lättlurade äldre** (The elderly dupe), en äldre funktionsnedsatt person som ses som lätt att manipulera.
- h) **Den helgonlika siaren** (The Sainly Sage), en vis, äldre, ofta kvinnlig person med funktionshinder (oftast synnedsatt) som fungerar som samvetets röst i en kaotisk värld
- i) **Superstjärnan** (Civilian superstar), den funktionshindrade utför något stort mot alla odds och ”övervinner” sin funktionsnedsättning. Alternativt får sin funktionsnedsättning genom en heroisk handling.
- j) **Det tekniska underverket** (The Techno Marvel), den funktionshindrade ”botas” med hjälp av teknik, ofta modern eller framtida sådan.
- k) **Det högteknologiska geniet** (The high tech guru), den funktionsnedsatta gestaltas som högintelligent och extremt datorkunnig, ofta isolerad i sitt tillhåll.

Norden belyser att alla stereotyper (utom möjligen Den ädla krigaren) är negativa gestaltningar, men säger också att det inte spelar någon roll huruvida gestaltningen är positiv eller negativ eftersom det i vilket fall betyder att en grupp/person reducerats till ett utmärkande drag eller egenskap (som inte nödvändigtvis heller är korrekt) (Norden, 1994:1-13).

Doktorsavhandlingen *På nära håll är ingen normal – Handikappdiskurser i Sveriges Television 1956-2000* är en studie som gjorts av Karin Ljuslinder (2002) med syfte att (bland annat) kartlägga förekomst och gestaltning av funktionshinder med ett kvantitativt förhållningssätt, samt att undersöka hur TV-program representerar fenomen och funktionshindrade med ett kvalitativt förhållningssätt (Ljuslinder, 2002:10). Materialet som undersöktes var från svensk public-service television mellan 1956 och 2000 och slutade i ca 2000 undersökta program, motsvarande 40 000 sändningstimmar.

Resultatet av studien visade att enbart ca 2 promille av de undersökta programmen och sändningstimmarerna i någon form innehöll funktionshindrade eller ämnen kring det. Ljuslinder påpekar också att det sällan var personen med funktionshinder som fick prata i inslagen, de blev istället citerade eller hade en talesperson som pratade för dem (2002). Hon diskuterar även kring begreppet normalitet som utifrån studien definierats som ”att ha en biologiskt hel kropp och att själv kunna förtjäna sitt uppehälle, att ha ett arbete” och i andra hand markörer som eget boende och familj. Många av inslagen som undersökts var för att visa att även funktionshindrade kan leva ett ” normalt ” liv, men för att visa detta låg fokus på de hinder som skulle stå i vägen för personen att leva ett ” normalt ” liv, vilket istället förstärkte bilden av att personen skulle vara ” onormal ” (Ljuslinder, 2002).

Två modeller tas upp, den sociala och den medicinska modellen (Ljuslinder, 2002). Den medicinska modellen menar att det finns ett standardtillstånd när en person är vid god hälsa, och allt avvikande ses som sjukdom som ska botas, inkluderande funktionshinder. Den sociala modellen menar istället att det är samhället som inte är anpassat för alla dess invånare, och att det är samhället (exempelvis hiss, ramper) som bör ändras, inte personen som ska botas. Den generellt vedertagna bilden är den medicinska modellen, men den sociala börjar få mer genomslagskraft (Ljuslinder, 2002). Även Ljuslinder identifierar ett antal stereotypa gestaltningar av funktionshinder. Dessa baseras på alla typer av inslag (nyheter, reportage, film).

- a) **Den hjältemodiga**, som innebär att den funktionshindrade gör en aktivitet eller ett arbete som inte hade uppmärksamats om personen var icke-funktionshindrad, i stereotypen inkluderas även offerhjälten, som mot all förmodan övervunnit sitt funktionshinder.
- b) **Det stackars offret**, där fokus ligger på personens utsatthet, ett offer för exempelvis diskriminering och förtryck.
- c) **Den infantila**, där den funktionshindrade representeras som barnslig och okunnig.
- d) **Den skurkaktiga**, där den funktionshindrade likställs med ondska eller är ond på grund av sitt funktionshinder.

Stereotyper och representation av funktionshinder i Svenska nyhetsmedier

Stereotyper av funktionsnedsättning är även något som tas upp i den svenska Arbetsrapporten "Bilden av funktionshinder" av Marina Ghersetti (2007). Det är en studie som kartlägger hur och i vilken utsträckning som funktionshinder och funktionshindrade tas upp i SVTs aktuella nyhetsprogram, både nationella och regionala. Materialet som undersöktes hämtades från 14 slumpmässigt utvalda dagar i april och oktober 2005. Studien delades i en kvantitativ del där resultatet visade att funktionshinder och funktionshindrade syntes i 0,7 promille av sändningstiden. I den kvalitativa delen framgick det att de funktionshindrade nästan uteslutande förekommer i de situationer som specifikt rör gruppen. Den representationen som fanns var mestadels fokuserad på äldrevård, psykiskt sjuka personer och vetenskapliga framsteg, med en tydlig avsaknad av representation där individens handikapp inte var i fokus där inslaget handlade om andra frågor. (Ghersetti, 2007:37ff).

Även Ghersetti identifierade ett antal stereotyper som var vanligt förekommande, men till skillnad från föregående är dessa inte baserade på filmer (där fiktiva historier dominerar) utan på gestaltning i nyhetsinslag. De ger en bredare bild av den generella gestaltningen av funktionshindrade i medier, genom en annan genre och därmed annan publik med andra behov. Ghersetti inkluderar i motsats till tidigare redovisade studier också en bredare definition av funktionshinder som omfattar utvecklingsstörning, psykiskt sjuka, blinda/synskadade, intellektuella funktionshinder, bröstcancer, reumatik, blödarsjuka, Alzheimers, hörselproblem, stammande, neurologiskt handikappade, dövblinda, stroke, hörselskadade, schizofrena och nervsjukdom (Ghersetti, 2007:20). Stereotyperna är baserade på nyhetsinslag och är:

- a) **Offer**, där den funktionshindrade framställs som hjälplös och svag
- b) **Hjälte**, där den funktionshindrade lyckats med något speciellt (exempelvis en idrottsprestation)

- c) **Kämpe**, där personen framställs som stark, självständig och oberoende *trots* sitt funktionshinder
- d) **Skurk**, där den funktionshindrade gjort något olagligt
- e) **Antagonist**, där den funktionshindrade (eller deras förälder om barn) framställs som besvärliga för att de är kritiska till exempelvis neddragningar inom färdtjänst

Likheter och skillnader i stereotyper och representationer av funktionshinder

Alla fem ovanstående studier har överensstämmande stereotyper. De är nedan grupperade i övergripande kategorier som är framtagna av de mest framträdande egenskaperna i de grupperade stereotyperna. Vissa stereotyper passar in under fler än en kategori.

Offret hittas i alla fem studier, där studierna definierar stereotypen på liknande sätt, framförallt med att representera den funktionshindrade som inkapabel och i konstant behov av hjälp och medlidande.

Superstjärnan förekommer i fyra av fem studier, och gestaltas ofta i form av idrottsprestationer både i nyheter och i film.

Den onde/hämndlystne förekommer i alla studier, där den funktionshindrade är den onda eller hämndlystne karaktären på grund av sitt funktionshinder.

Den infantila förekommer i alla studier, den funktionshindrade framställs som ett barn.

Botbar hittas enbart i två, och identifieras genom att andra personer kring den funktionshindrade anser att de vet/kan bättre, i kombination med att den funktionshindrade anses möjlig att bota, oavsett funktionshinder.

Tabell 1 Grupperade stereotyper

<i>Forskning</i>	Offret	Superstjärnan	Den onde/hämndlystne	Den infantila	Botbar
<i>Black & Pretes</i>	Ynklig & patetisk	Supercrip	Olycksbådande/ond/kriminell	En börda för familjen/samhället	Miss-anpassad
<i>Wolfensberger</i>	Det Oskyldiga offret	-	Den omänskliga, Den hotfulle, Den fruktade	Det eviga barnet	Den sjuka
<i>Norden</i>	Tragiska offret, Den oskyldiga och inkapabla	Superstjärnan	Den invalida skurken, Den besatte hämnaren	Den oskyldiga och inkapabla	-
<i>Ljuslinder</i>	Det stackars offret	Den hjältemodiga	Den skurkaktiga	Den infantila	-
<i>Ghersetti</i>	Offer	Hjälte	Skurk	-	-

Kommentar: Tabellen visar de grupperade stereotyperna.

Några av dem står för sig själva och går inte att hitta motsvarigheter i de andra studierna. Dessa är: Hellre död och Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv (Black & Pretes, 2007), Guds barn (Wolfensbergers 1972), Den komiskt olycksdrabbade, Den ädla krigaren, Den lättlurade äldre, Den helgonlika siaren, Det tekniska underverket, Det högteknologiska geniet (Norden, 1004), Kämpe, Antagonist (Ghersetti, 2007)

I Nordens (1994) genomgång av stereotyper i filmens historia visar han att olika stereotyper var populära vid olika tillfällen i historien. Exempelvis blev den Ädla krigaren populär efter världskriget. Detta kan vara en förklaring till varför de fem studierna lyfter olika stereotyper, eftersom de är gjorda med fler års mellanrum (1972, 1994, 2002, 2007, 2007). Både Wolfensberger och Norden har baserat sina analyser/böcker på filmer där en karaktär haft eller fått sitt funktionshinder under filmens gång, men inte uteslutande filmer där individen spelar en huvudroll, som är fallet i Black & Pretes analys. Det är viktigt att belysa då en huvudkaraktär får mer plats att utvecklas än andra, och kan vara en anledning till att stereotyperna skiljer sig något från varandra. Wolfensbergers, Nordens och Ghersettis studier innefattade både fysiska och mentala funktionshinder, medan Black & Pretes enbart fokuserade på fysiska funktionshinder vilket kan vara en anledning till att stereotyper som Guds barn (Wolfensberger, 1972) som oftast kopplas till psykiska funktionshinder, inte tas upp av Black & Pretes (2007). Ghersettis Antagonist är specifikt identifierad från nyhetsinslag, och ingen av de andra har någon motsvarighet. Antagonisten anser Ghersetti kunna ses som en positiv stereotyp, där den funktionshindrade står upp för sina rättigheter, vilket inte är en lika vanlig stereotyp i film (2007).

Ghersettis (2007) Kämpe beskrivs som att den funktionshindrade hyllas över något vardagligt, och att allt personen gör, gör hen *trots* sitt handikapp, och Ljuslinder (2002) nosar lite på konceptet inbakat i sin stereotyp den hjältemodiga, där offerhjälten beskrivs som någon som 'övervunnit' sitt funktionshinder. Efter att dessa studier gjorts, myntades uttrycket inspiration porn. Inspiration porn är ett uttryck som betyder att en individ ses som inspirerande enbart eller delvis på grund av sin funktionsnedsättning. Ett exempel: en bild på ett barn som går med en benprotes med texten "your excuse is invalid". Intentionen bakom meddelandet är "om hen, som bara har ett ben, kan, så kan du också" (Young, 2014). Däremot innebär det inte att personen är exceptionell bara för att den har en funktionsnedsättning, om personen i fråga inte har gjort något exceptionellt. Grue (2016) tar upp problemet med *vad* som räknas som exceptionellt eftersom det är något individuellt för alla, oavsett om de har ett funktionshinder eller ej. Inspiration porn lägger ett antagande i det som händer; det *antas* vara jättesvårt för barnet att gå med benprotes och därför ses det som ett inspirerande ögonblick, när det i själva verket är barnets vardag och inget speciellt som hen åstadkommit (Young, 2014).

Grue beskriver inspiration porn med fokus på tre områden; objektifiering, nedskrivning och individualisering.

- a) **Objektifiering** innebär att individerna ses som objekt och det antas att de som ska ta del av ex. reklamen inte själva har någon funktionsnedsättning (och då utesluts ett mångfacetterat samhälle) (Grue, 2016).
- b) **Nedskrivning** innebär att prestationerna som individerna uppvisar i ex. reklamen är helt vanliga handlingar som att gå eller springa men som ska ses som något exceptionellt (Grue, 2016).
- c) **Individualisering** innebär att funktionshindret ses som ett individuellt problem som ska lösas individuellt och som inte har något med samhällets anpassning att göra (Grue, 2016).

Inomvetenskaplig relevans

Mediernas gestaltning av funktionshinder är ofta individualiserad. Människor med funktionshinder framställs alltså inte som genomsnittliga medborgare, utan som en egen grupp med egna problem och specifika frågor som rör deras funktionsnedsättning.

Forskningen om stereotyper och representationer i huvudsak på film men också inom nyheter är överlag överens om vilka stereotyper som är vanligast förekommande oavsett medium. Forskningen är i första hand kvalitativ, med kvantitativa inslag. Men, forskningen som presenteras är gjord mellan 1972 och 2007 (bortsett från Grue, 2016), och inkluderar därmed inte nyare filmer som kan ha ett annat perspektiv eller förhållningssätt till funktionshinder, exempelvis att medierna har försökt att framställa funktionshindret på ett positivt och korrekt sätt, och huruvida de lyckats eller ej. Det är något som tas upp av exempelvis Dahl (1993), och trots att det var över 20 år sedan står forskningen fortfarande och brottas med samma frågor. Forskningen anser att om funktionshinder finns med, används det ofta för att ge karaktären specifika karaktärsdrag och beteenden. Genomgående stämmer stereotyperna överens med varandra, vilket tyder på en god validitet i den tidigare forskningen. Forskningen undersöker också vad som inte gestaltas, och vad som inte får ta plats, och hur gestaltandet bidrar till ett systematiskt utanförskap för minoritetsgruppen. Forskningen fokuserar på vilken typ av stereotyper som förekommer och hur, men har inte undersökt om dessa stereotyper utmanas.

Edström (2006) diskuterar hur representationen av kvinnor, HTBQ+, etnicitet och ålder har ökat, och forskning kring dessa ämnen har också ökat. Däremot syns inte samma ökning eller bredd i forskningsmaterial om funktionshinder i medierna, vilket tyder på att det också forskats mindre om den minoritetsgruppen. Denna studie kommer att genomföras med hjälp av kvalitativ innehållsanalys, för att kunna gå in på specifika händelser och situationer för att identifiera stereotyper och sociala representationer, och för att kunna analysera hur de förekommer.

Syfte & frågeställningar

Syftet med denna studie är att analysera stereotypa sociala representationer av funktionshinder i långfilmer där en fysiskt funktionshindrad karaktär har en huvudroll.

Empiriska frågeställningar:

- Vilka stereotyper av fysiskt funktionshindrade förekommer och hur representeras karaktärerna?
- Vilka stereotyper utmanas och på vilket sätt sker det?
- Hur förankras och/eller objektifieras karaktärerna med fysiskt funktionshinder?

Den första frågan analyseras utifrån jämförelser med de stereotyper av funktionshinder som identifierats i tidigare forskning men är också öppen för identifiering och analys av andra stereotyper genom stereotyp teorin som beskrivs i den teoretiska ram som följer i nästa kapitel. Den andra frågan analyseras också genom stereotyp teorin och genom jämförelse med tidigare forsknings resultat av hur en stereotyp kan utmanas. Den tredje frågan analyseras genom den sociala representationsteorins två huvudsakliga beståndsdelar – direkt eller indirekt förankring och objektifiering som den beskrivs i den teoretiska ram som följer i nästa kapitel.

Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket består av stereotypeteori och social representationsteori.

Stereotypeteori

Redan 1922 myntade Walter Lippmann uttrycket stereotyp i boken *Public Opinion*. Enligt Lippmann var en stereotyp något som var oklart, oavsett positivt eller negativt, och innehöll även den egna individens värderingar, rättigheter och självrespekt samt ett löfte om att ens traditioner skulle leva vidare (Lippmann, 1922). Detta har förändrats en del sedan Lippmann förde in begreppet i medievetenskapen och idag betraktas stereotyper som ett negativt fenomen. Idag definieras en stereotyp som en allmänt vedertagen bild av en grupp, en specifik typ av person eller ett objekt, som ofta är förenklad. Detta baseras på fördomar kring exempelvis etnicitet, nationalitet, religiositet, genus, funktionshinder och intressen.

Stereotyper används för att generalisera de intryck, personer och nya situationer vi möter i vår vardag och vi gör det baserat på våra tidigare erfarenheter (Edström, 2006).

Stereotypiseringen sker oftast mot ickenormativa grupper och minoritetsgrupper, medan normbegränsande och majoritetsgrupper i större utsträckning blir representerade på en individuell grund. Stereotyper beskriver gruppen, personen eller objektet på ett överdrivet och förenklat sätt, genom att reducera det till en viss egenskap, ett karaktärsdrag eller personlighetsdrag tills den enbart förknippas med den specifika egenskapen. Det bidrar till att skapa skillnader i samhället och på något sätt göra det till en typ av 'vi och dem' (Edström, 2006). Stuart Hall tar upp skillnaden mellan typer och stereotyper, där typer fungerar som verktyg för att sortera och associera information till något specifikt sammanhang och typer är generellt det som anses socialt accepterat, medan stereotyper inte anses socialt accepterat (Hall, 1997:258).

Representationer och stereotyper går hand i hand och Stuart Hall (1997:225f) menar att det representerade är något annorlunda från ens egen synvinkel. Hall tar upp uttrycket "Den Andre" och diskuterar fascinationen för det som är annorlunda från det egna utgångsläget. Att upprätthålla stereotyperna kräver en viss mängd makt, vilket generellt tillfaller de normbegränsande grupperna och det är där Den Andre blir uppenbar (Hall, 1997:229). Hall menar att just ett 'vi och dem' framträder och Den Andres kultur framställs som en rak motsats till den egna kulturen. En viktig aspekt som tas upp är att tolkningen av representationen av Den Andre kan vara både rätt och fel eftersom det visuella ständigt kräver en kontext för att tolkningar ska kunna göras. Därför kan samma material presenterat i olika kontexter tolkas på olika sätt och därmed går det enligt Hall inte att säga rätt eller fel kring den enskilda analysen av ett visuellt material (Hall, 1997:228ff).

Även om stereotyper anses som något negativt finns det användningsområden där stereotypisering krävs, framförallt för att hjälpa människor förstå nya situationer. Richard Dyer beskriver stereotypers närvarande i film som ett sätt att visa något som egentligen inte syns (2002:16). Eftersom stereotyper är en allmänt accepterad uppfattning är det ett snabbt sätt att kommunicera för medierna. Är det kort om tid att förmedla ett budskap är stereotyper och därmed uppfattningarna om personer, grupper eller situationer ett effektivt sätt att nå en större grupp utan vidare ingående förklaring av objektet (Dyer, 2002). Problemet ligger snarare i att generaliseringarna blir så ytliga att det inte längre korrekt representerar den grupp som stereotypen handlar om och stereotypiseringen kan skapa förväntningar på objektet/gruppen/personen som blivit stereotyp framställda (Eisend, 2010). Därmed kan

stereotyper hjälpa tittaren att förstå filmen fortare och enklare, men konsekvensen blir att de föreställningar om personen/gruppen som stereotypiserats blir kvar (Wallenberg, 2008:144).

Maria Edström diskuterar hur närvaro av saker kan vara stereotyp, såsom en viss plats, position, eller klädsel, och på samma sätt kan frånvaro av dessa ting också skapa stereotyper. På samma sätt som stereotyperna kan skapas kan de också utmanas. Avsaknaden av en plats, situation, klädsel eller personlighetsdrag kan visa på utmanande av stereotypen, ofta då mer subtilt och indirekt (Edström, 2006).

Social representationsteori (Social representation theory)

Social representationsteori (hädanefter SR) handlar om att samhället har ett kollektivt meningsskapande som leder till allmänt vedertagna "sanningar" som förenar gruppen, organisationen eller samhället den befinner sig i. SR menar även att det som skapar debatt, starka känslor eller konflikt är sådant som formar det kollektiva meningsskapandet. Teorin tar upp olika kommunikativa mekanismer som förklarar hur fenomen kommuniceras och översätts till vad anses vara sunt förnuft. SR härstammar från Moscovici, har använts inom andra fält och överfördes till medievetenskapen av Höjjer 2011. Enligt Moscovici (2007) spelar medierna en stor roll då nya sociala representationer skapas genom makten de har i samhället.

Sociala representationer kan vara metaforer, teorier, idéer eller bilder som innehåller attityder och känslor och hittas i dialoger mellan människor, mediediskurser och i forskning (Höjjer, 2011:4). De sociala representationerna hjälper oss att placera och klassificera personer, idéer, händelser eller objekt för att exempelvis kunna förklara beteenden och förankra dessa i vår egen världsbild (Moscovici, 1988;2000). Det går att likna vid stereotyper. SR fokuserar på länkarna mellan då och nu, okända och kända, samhället och individen. Med det menas exempelvis att det som hänt tidigare hjälper till att i sinnet bearbeta något nytt och okänt för att människor behöver kunna placera det nya för att förstå det (Moscovici, 1984). Det är just det som är basen i SR, att göra något okänt till familjärt. Teorin presenterar två mekanismer för att göra det okända känt; förankring och objektivering.

Förankring innebär att det okända förankras i tidigare sociala representationer för möjligheten att jämföra och tolka det (Höjjer, 2011:7). Förankringsmekanismen delas upp i fem olika typer av förankring.

- Den första är att namnge det okända, vilket kan vara både positivt och negativt. Att namnge det okända är en nödvändighet för att kunna kommunicera kring det, vilket skapar kännedom och kan berika objektet (Moscovici, 2000). Att namnge på detta stereotypiska sätt kan också skapa problem när det handlar om redan utsatta grupper i fråga om inkludering, exkludering och diskriminering (Pickering, 2001). När det okända namnges ger det en illusion av verklighet och vi "glömmer" att det är en social representation och inte total sanning; vi börjar tro att stereotypen är sann (Höjjer, 2011:7-8).
- Den andra är emotionell förankring. Detta innebär att det okända förankras i en välkänd känsla som exempelvis rädsla, oro, medlidande eller positiva känslor som lycka eller kärlek, vilket hjälper individen att tolka objektet eller situationen. Problemet är att exempelvis medierna då har möjlighet att styra individers känslor kring sociala fenomen eller händelser genom att förankra dem i en välkänd känsla (Höjjer, 2011:8-9).

- Tematisk förankring innebär att förankra det okända i ett tema som är allmänt vedertaget, räknas som sunt förnuft eller generellt förgivettagna antaganden i ett specifikt samhälle eller grupp. Exempel på sådana teman är demokrati, mänskliga rättigheter, jämlikhet men också nationalism eller individualism (Höijer, 2011:9-10).
- Förankring genom antinomier. Förankringen baseras här på motsatser som liv/död, vi/dem, rädsla/hopp eller frihet/förtryck och handlar om människors möjligheter att acceptera eller neka, rättfärdiga eller kritisera (Höijer, 2011:10-11).
- Förankring genom metaforer. Används för att förstå det okända genom kända saker, som exempelvis ”tid är pengar” eller ”arg som ett bi” (Höijer, 2011:11-12).

Objektifiering handlar om att göra det okända känt genom att koppla det till något konkret, genom att fästa det vid något som redan är allmänt känt. Det finns två subgrupper inom mekanismen objektifiering.

- Emotionell objektifiering är att koppla det okända till något objekt som i sin tur framkallar en känsla. Att exempelvis skriva en artikel om klimatförändringar och ha en bild på en fluffig och söt isbjörn på ett smältande isblock kan användas för att framkalla empati eller skuld (Höijer, 2011:13).
- Personifiering innebär att något okänt fästs vid en känd offentlig person för att dra uppmärksamhet till det okända och göra det mer attraktivt att engagera sig i eller skapa en åsikt om (Höijer, 2011:14).

SR kan förklaras som en fördjupning eller specialisering av stereotyp-teori. I grund och botten har de samma mål; att göra det okända känt genom att använda det tittaren redan vet och applicera det på det okända.

Metod och material

Metodval

Studien är uppbyggd som en kvalitativ innehållsanalys för att kartlägga stereotyper och för att kunna göra en djupdykning i det utvalda materialet. Den kvalitativa innehållsanalysen är en metod som används för att systematiskt beskriva betydelsen av kvalitativ data/information genom att analysera materialet med hjälp av ett analyschema (Schreier, 2014:2). Metoden kännetecknas av tre delar; den minskar data då inte hela materialet behöver analyseras utan endast de delar som faller under analyschemat, den är systematisk vilket innebär att allt material som innefattas undersöks systematiskt och den är flexibel, genom att det kan förekomma både datadrivna och innehållsdrivna kategorier (Schreier, 2014:2). Metodens fokus ligger i att kunna tillhandahålla en detaljerad beskrivning av materialet som analyserats och tillämpas på både uppenbara betydelser och mer sammanhangsberoende betydelser (till skillnad från kvantitativ innehållsanalys som generellt fokuserar på uppenbara betydelser) (Schreier, 2014:4). Den kvalitativa innehållsanalysen delas upp i flera steg:

- 1) Bestäm forskningsfråga
- 2) Ta fram material
- 3) Bygg ett analyschema
- 4) Segmentering
- 5) Test av analyschema
- 6) Utvärdering och modifiering av analyschema
- 7) Huvudanalys
- 8) Presentera och tolka resultaten

Analyschemat byggs upp av kategorier som motsvarar det forskaren vill ha information om (de empiriska frågeställningarna) och underkategorier/frågor som finns till för att undersöka materialet djupare. Kategorierna ska vara endimensionella och enbart omfatta en del av materialet, vilket i denna uppsats innebär att det kommer vara tre kategorier som speglar de tre empiriska frågeställningarna. Materialet ska endast analyseras en gång per kategori och därför kan samma material (ex. samma scen i filmen) analyseras utifrån de olika frågeställningarna (Schreier, 2014:6).

Segmentering är en viktig del av den kvalitativa innehållsanalysen då den bidrar till studiens reliabilitet. Segmentering görs genom att analysera samma del av materialet två gånger och jämföra resultaten. Vid flera författare görs analysen av det specifika materialet av båda, men som i denna studie där det enbart finns en författare gjordes istället en analys av samma del av materialet vid två olika tillfällen med en tids mellanrum (Schreier, 2014:9). Det optimala hade varit att ha en utomstående person för att få högre reliabilitet i studien. Även om materialet analyserats vid två tillfällen, är det samma person med samma åsikter, föreställningar och förkunskaper som gjort analysen, vilket kan vara en bidragande faktor till analysens resultat. Det kan negativt påverka generaliserbarheten av studien, om det saknas bäring för att resultatet skulle bli detsamma om någon annan genomförde studien.

Utvärdering och modifiering av analyschemat bidrar till en ökad validitet i studien. Med validitet menas att studien undersöker det som den ämnar undersöka; att operationaliseringen av de empiriska frågeställningarna stämmer överens med vad som senare analyseras (Ekström

& Johansson, 2019:13). Genom utvärdering och modifiering var det möjligt att ändra i analys-schemat för att resultatet skulle svara till syftet och de empiriska frågeställningarna. Det gav också möjlighet att se hur relevanta frågeställningarna var gentemot materialet och det kom fram att några av dem gavs för stor roll och slogs ihop för mer effektiviserat resultat och analys.

Presentation av resultat och analys kan göras på olika sätt, exempelvis genom flödande text (vilket är fallet i denna studie) eller textmatris (Schreier, 2014:11).

Schreier (2014) diskuterar även användningsområdet för kvalitativ innehållsanalys som innefattar text, visuellt material eller intervjuer, men metoden är från början skapad för att analysera text vilket gör att den inte är helt anpassad för visuellt material. Då metodens fokus ligger i att beskriva materialet och studiens syfte är att analysera både tal (som kan översättas till text) och situationer, lämpar den sig ändå väl för användning i denna studie.

Urval av material

Tidigt upptäcktes svårigheter med att avgränsa urvalet på ett rimligt och relevant sätt för att kunna besvara de empiriska frågeställningarna. Det finns mängder av filmer, TV-serier, sociala medie-kanaler och många olika typer av funktionshinder. Den första avgränsningen som gjordes var till fysiska funktionshinder. Valet av fysiska funktionshinder baserades på just synligheten av dem. Alla kan se dem och därmed finns en omedelbar reaktion från personer runt omkring, något som inte går att få i samma utsträckning med exempelvis mentala funktionshinder. Det betyder också att det kan vara svårare att undvika stereotypisering då funktionshindret inte går att dölja. Det är också en intressant grupp eftersom vem som helst, när som helst, skulle kunna bli del av gruppen genom en olycka eller liknande, vilket inte händer med medfödda mentala funktionshinder som exempelvis autism.

Den andra avgränsningen var typ av medium som skulle analyseras. Filmer har ett avgränsat format i jämförelse med TV-serier, böcker eller sociala medier. I en serie eller bok har läsaren möjlighet att följa en karaktärs utveckling under längre tid. Då kan läsaren få en nyanserad beskrivning av karaktären, den kan växa och utvecklas vilket det sällan finns möjlighet till i en film. I film måste filmskaparna kunna kommunicera snabbt för att få fram budskapet till tittaren och därför är film ofta beroende av stereotyper. Den stora skillnaden mellan sociala medier och YouTube jämfört med filmer är att den enskilde personen där har möjlighet att presentera sig och sitt funktionshinder på det sätt hen vill och då hamnar det egna berättandet i fokus, därför har sociala medier och YouTube valts bort. Inom film är det lätt att använda den förgivettagna bilden av funktionshinder vilken är normaliserad i samhället. Det strukturella institutionella perspektivet träder fram och blir mer synligt när det inte finns tid för finlir och baserat på dessa grunder valdes film som medium (Norden, 1994).

Baskriterier för sökning av filmer

- Filmen ska ha en synligt fysiskt funktionshindrad person i huvudroll. Mer specifikt innebär det att karaktären ska ha stor betydelse för händelseförloppet.
- Engelskspråkig, för att ha filmen ska ha/haft/möjlighet att få en stor publik
- Producerade av större studios med bred spridning (bred spridning definieras här som filmer tillgängliga för gemene man, via strömningstjänst, bio, TV-film)

- Vara gjord mellan 2010-2020, då den tidigare forskningen gjordes fram till 2007, är det relevant att titta på filmer gjorda efter det.
- Enskilda filmer (inte filmserier)
- Långfilmer

Sökning av filmer

Filmerna hittades genom sökningar i universitetets databaser Supersök, Scopus, på Google och IMDB. För att hitta så många filmer som möjligt utfördes sökningen med olika söktermer, framförallt på engelska. Termer som användes: disability in movies, movies with disabled characters, physical disabilities, men också ord som wheelchair, limb loss, missing limbs. Baserat på kriterierna hittades 18 filmer som gjorts mellan år 2010 och 2020 (Bilaga 1).

Därefter krävdes någon form av urvalsmotivering för att få fram filmer som uppfyller kraven, som ger de utvalda filmerna gemensamma nämnare och som hade möjlighet att tillföra något till studien. Därför gjordes en matris med faktorerna man/kvinna, HBTQ+representation, ålder, etnicitet och fiktiv/baserad på verklighet (Bilaga 1). Tanken var att välja ut filmer med olika fokus, men området är fortfarande smalt och endast ett fåtal filmer uppfyllde kraven. Konsekvenserna av detta val är att minskade krav inte hade genererat fler filmer med olika fokus, utan hade genererat fler typer av funktionshinder, framförallt inom autismspektrumet och mentala funktionshinder, vilket inte är inom ramen för denna studies syfte. Inga filmer med androgyna eller ickebinära karaktärer har hittats, inte heller filmer där den funktionshindrade är HBTQ+ eller icke-vit.

Utvalda filmer

The Fundamentals of Caring

The Fundamentals of Caring är en fiktiv dramafilm som kom ut 2016 och har hyllats för sin gestaltning av huvudpersonen Trevor som lever med Duchennes muskeldystrofi. The Fundamentals of Caring handlar om Ben, en författare med ett olyckligt äktenskap som just gått en 6-veckors kurs för att bli registrerad vårdgivare. Ben får jobb av mamma Elsa som vårdgivare hos Trevor som lever med Duchennes muskeldystrofi. Trevor är en bitter tonåring vars livslängd markant förkortats av sjukdomen. Ben anpassar sig till Trevors rutin och knyter kontakt med den sarkastiska tonåringen. Trevor öppnar upp mer och mer och berättar att hans pappa lämnade honom när han fick diagnosen vid 3 års ålder. Elsa varnar Ben för att inte komma för nära Trevor av oro för att han kommer att bli sårad när Ben oundvikligen går vidare.

Ben och Trevor ger sig ut på en resa för att se världens djupaste grop, men Trevor vill också besöka sin far under resan. På vägen åker de förbi attraktioner som inte är anpassade för rullstolar och måste ta itu med det. De plockar upp en liftare, Dot som är på väg till Denver, som Trevor snabbt blir förälskad i. Trevor och Dot går på dejt och dagen efter träffar Trevor sin pappa. Ointresserad av att få kontakt med sin son försöker Trevors far erbjuda honom pengar, men Trevor och de andra lämnar. Trevor och Ben förbereder sig för att köra hem, men Dot insisterar på att de ska slutföra sin resa.

De kommer tillslut fram till världens djupaste grop. Efter det träffar Dot sin pappa som går med på att ta henne resten av vägen till Denver. Hon kysser Trevor innan hon lämnar dem och lovar att hålla kontakten. Med hjälp av en bärbar brits lyckas Ben hjälpa Trevor att stå upp och kissa, vilket har varit hans dröm. De återvänder sedan hem och Ben börjar skriva en roman om Trevor.

Me Before You

Samma år som *The Fundamentals of Caring* kom ut kom även fiktiva romantiska dramat *Me Before You* (2016) ut, och trots att premissen i filmerna bygger på en liknande historia är de väldigt olika. Filmen börjar med att visa Will Traynor, en framgångsrik man tillsammans med sin flickvän Alicia. En regnig dag blir Will påkörd av en motorcykel, han blir förklarad från bröstet och ner (tetraplegi) och använder därefter en permobil för att ta sig fram.

Två år senare får vi träffa Lou (Louisa Clark) som anställs som vårdgivare för Will. Will är cynisk och deprimerad för att han inte kan leva det aktiva liv som han tidigare levt och är negativt inställd till Lous ankomst. Sakta men säkert kommer de två varandra närmare. Lou får reda på att Will planerar att ta sitt liv med hjälp av assisterat självmord i Schweiz och blir förkrossad, men inser snart att hon kan försöka hjälpa honom. Lou planerar tillställningar och resor för att Will ska ändra sig och vilja leva. De går på konsert, hästkapplöpning, Wills ex bröllop och Will går på födelsedagskalas hos Lou. Lous pojkvän Patrick försöker hjälpa Will med träningstips för att han ska ”komma på fötter” igen.

Will och Lou gör en sista resa till Mauritius där deras kärlek blommar, men förstörs snabbt då Will avslöjar att han fortfarande tänker ta livet av sig och ber Lou följa med till Schweiz. Lou blir förbannad men ångrar sig i sista sekunden och åker dit för att vara med Will in i det sista. Tre veckor senare är Lou i Paris och läser ett brev från Will där han säger åt henne att leva fullt ut.

Soul Surfer

Soul Surfer är en film baserad på Bethany Hamiltons liv, som vid 14-års ålder blev biten av en haj och förlorade sin vänstra arm. Filmen börjar med att visa upp Bethanys liv innan attacken; hon nattsurfar med sina vänner, hon tävlar i surfing och vinner och hon umgås med sin bästa vän Alana. Alana och Bethany åker och surfar med Alanas pappa och bror när hajen attackerar och biter av hennes vänstra arm strax under axeln. Efter att ha förlorat både armen och över 60% av blodet kallas hon ett mirakel av sin läkare.

Bethany kommer hem och börjar inse att det är svårt att göra vardagliga saker med bara en arm, som att sätta upp håret, skära grönsaker och spela ukulele. Hennes stora dröm är att komma tillbaka till surfing, och hon börjar träna med sin pappa för att bli lika bra som hon var innan. Vid första tävlingen får hon problem att hantera vågorna, vilket slutar i att hennes surfbräda går itu. Hon säger att det var sista gången hon skulle surfa.

Bethany följer sedan med sin kyrkogrupp på en missionsresa till Thailand för att hjälpa till efter tsunami-katastrofen. Väl där får hon perspektiv på situationen och lyckas lära ett litet barn att surfa. När hon kommer hem börjar hon träna igen för att vara med på en nationell tävling då hennes pappa hjälpt henne med ett handtag på brädan för att den inte ska glida iväg när hon dyker. Hon tävlar i den sista tävlingen och ligger sist. Hon känner på vattnet och förutser en stor våg som hon paddlar ut för. Hon ställer sig på brädan precis som

avslutningsljudet låter, men hon surfar vidare och har en fantastisk våg. Hon vann inte men vinnaren Melina bjuder upp henne på podiet för att dela förstaplatsen.

Christmas Ever After

Christmas Ever After är en speciell film, då huvudpersonen har ett funktionshinder som inte utgör någon del av berättelsen. Julfilmen handlar om kärleksförfattaren Izzi som spenderar varje jul på Antler Lodge, men i år måste hon skriva om delar av sin nya bok då huvudkaraktären är ”för perfekt”. När Izzi får reda på att Antler Lodge ägare ska gå i pension bestämmer hon sig för att åka dit ändå. Den första personen hon träffar (Matt, nya ägaren till hotellet) ser precis ut som karaktären i hennes bok och hon ber sin editor ta reda på vem som gjorde det första omslaget med karaktären på.

Hon är med på julaktiviteterna som anordnas och hjälper familjen som äger hotellet vid diverse aktiviteter. Hon och Matt springer på varandra vid flera tillfällen, delvis tack vare Matts dotter Kasey som försöker tussa ihop dem. De spelar bowling, dekorerar pepparkakor och Matt och Izzi går på en mysig kvällspromenad. Då får Izzi reda på att Matts före detta fru (som dött tre år tidigare) var den som skapat hennes första bokomslag och använt Matt som inspiration. Matt säger att han är osäker på vad han känner och de skiljs åt för kvällen. Men Izzi bestämmer sig för att förklara sin kärlek och letar reda på Matt, men ser då honom prata med Jennifer som också är intresserad och bestämmer sig för att åka hem.

Matt blir ledsen, men Izzi inser sitt misstag och kommer tillbaka. De förklarar sin kärlek och kysser varandra (fun fact, de spelade in under pandemin och hade plexiglas mellan sig). Ett år senare är Izzi på boksignering av boken hon skrev och Matt undrar vad en nyförlovad Izzi ska göra och avslöjar att de är förlovade.

Arbetsprocess och analyschema/verktyg

Resultat och analys kommer att bearbetas i arbetsprocessen med hjälp av narrativ teori. Snyder och Mitchell (2000) menar att när det finns en funktionshindrad person i berättelsen, förekommer det ofta att funktionshindret används som en ”berättande krycka” (narrative prosthesis) för att föra historien framåt. Funktionshindret framställs ofta som nödvändigt och en motiverande faktor för allt som karaktären gör utan att behöva förklaras ytterligare, och narrativet kretsar ständigt kring funktionsnedsättningen.

Narrativ teori kan enkelt beskrivas som hur en historia berättas och det finns olika narrativa strukturer. Det linjära narrativet definieras av att historien berättas kronologiskt (eller logiskt) vartefter händelserna inträffar. Det linjära narrativet är det vanligaste i film, då det är det lättaste att följa. Det är det generella narrativet. På ett djupare plan finns ett antal faser som används i många filmer. Övergripande är det att först presentera sammanhanget, ta med reaktioner från båda huvudkaraktären och andra viktiga personer, ett problem uppkommer och till sist lösningen. Strukturella narrativ-scheman har ställts upp och först presenteras en sammanställning av flera forskares narrativa scheman gjort av Branigan (1992:14). Introduktion av sammanhang och karaktärer, Förklaring av situationen, Inledande händelse, Känslofylld respons eller en målsättning baserat på händelsen av protagonisten, Problem uppkommer, Lösning av problemet/resultat, Reaktioner på resultatet (Branigan, 1992:14).

En viktig anledning till att lägga upp narrativet så här är att de som tittar tenderar att komma ihåg historien de just sett baserat på informationskategorier som tolkningar eller

sammanfattningar snarare än att minnas de ytliga händelserna. Vi minns inte exakta scener eller vad någon sa vid ett specifikt tillfälle, utan vi minns den sammanfattande reaktionen från karaktärerna eller hurvida ett problem löstes eller inte (Branigan, 1992:15). För att ge ett mer konkret exempel är det vi minns ungefär som ett objekt i mitten av ett rum. Vi vet tillräckligt för att känna igen objektet från olika vinklar och återberättar vi historien kommer vi välja vinkeln som passar oss bäst, även om berättelsen från början kanske berättades utifrån en annan vinkel (Branigan, 1992:15). Branigan (1992) har tagit fram ett narrativschema som kommer användas i arbetsprocessen i analysen vilket presenteras nedan. (fritt översatt)

1. Titel eller kompakt summering av situationen som kommer, exempelvis i form av prolog.
2. Beskrivning av den nuvarande situationen (plats, tid, karaktärer), med möjlig tillbakablick.
3. En inledande händelse som förändrar den nuvarande situationen och lägger grunden till handlingen i filmen.
4. Som respons på den inledande händelsen sätter huvudkaraktären upp ett mål eller svarar med en känslomässig reaktion.
5. Problem relaterat till eller som konsekvens av den inledande händelsen uppstår (ofta länkat till antagonisten). Problemet placeras som ett hinder för att nå målet.
6. Höjdpunkten och upplösningen av konflikten (mellan hindret och målet), en ny nuvarande situation presenteras.
7. Epilog där den moraliska lärdomen är underförstådd och kan innefatta reaktioner kring upplösningen av konflikter från karaktärer.
8. Narrativet arbetar ständigt för att implicit eller explicit bevisa att berättelsen är kompetent och trovärdig i sin rapportering och disponering av händelserna i historien, och varför händelserna är ovanliga, konstiga eller värda uppmärksamhet.

Analys-schemat nedan är framtaget med hjälp av stegen i kvalitativ innehållsanalys som de beskrivs av Schreier, 2014 (se det inledande kapitlet om Metodval) och baserat på stereotyp-teori som ska användas för att analysera de två första empiriska frågeställningarna och social representationsteori som ska användas för att besvara den tredje empiriska frågeställningen. Analys-schemat ska tolkas på följande sätt: varje del börjar med den övergripande frågeställningen (skriven i kursiv stil) följt av ett antal frågor som sammantaget ger de svar som behövs för att senare kunna besvara frågeställningen. Frågorna är arbetsfrågor och svaren kommer när de strukturerats upp under resultatredovisningen att ligga till grund för analysen. Frågorna kommer också att hjälpa i identifiering av nya stereotyper.

Vilka stereotyper av fysiskt funktionshindrade förekommer och hur representeras karaktärerna?: Vilka stereotyper finns? Hur gestaltas stereotyperna? På vilket sätt tillskrivs den funktionshindrade stereotypen och av vem? Vilka visuella medel används för att bygga upp de mest framstående stereotyperna? Hur kretsar den funktionshindrades personlighet kring stereotyperna hen placeras i? Stereotypiseras karaktären på olika sätt av olika personer och/eller sig själv?

Vilka stereotyper utmanas i filmerna och på vilket sätt?: Vilka stereotyper finns, men utmanas, direkt eller indirekt? På vilket sätt utmanas dessa? Utmanas stereotyperna av karaktären och/eller karaktärer runt omkring?

Hur förankras karaktärerna med fysiskt funktionshinder?: Vilka typer av förankringar förekommer? Hur visas/gestaltas förankringarna? Vilka objektiveringar förekommer? Hur gestaltas objektiveringarna?

Resultat och analys

Resultat och analys kommer att presenteras per fråga. Inom varje fråga kommer filmerna att analyseras var för sig med stereotypblock. Med stereotypblock menas antingen de stereotyper/sociala representationer som identifierats i tidigare forskning och/eller teori (hädanefter gamla) eller stereotyper som identifierats under arbetets gång (hädanefter nya).

Stereotypblocken innehåller en beskrivning av scenen där stereotypen/sociala representationen hittats, en kort förklaring/påminnelse av stereotypen och var den kommit ifrån och avslutas med en analys av varför/vad i scenen som tolkas som stereotyp. Flera scener kan komma att tolkas under samma stereotypblock och då beskrivs stereotypen endast en gång.

Vilka stereotyper av fysiskt funktionshindrade förekommer och hur representeras karaktärerna?

The Fundamentals of Caring

Trevor lever med Duchennes muskeldystrofi. Trevor bor med sin mamma Elsa och får en ny vårdgivare, Ben, och Ben och Trevor får en nära relation när de åker ut på roadtrip tillsammans. På roadtrippen träffar de Dot.

I filmen förekommer både gamla och nya stereotyper. De gamla stereotyperna som förekommer är: Hellre död, En börda för samhället, Den sjuka och Ynklig och Patetisk. De nya stereotyperna som förekommer är: Nedsatt förståelse/talförmåga, och Inga gränser. Hur karaktärerna representeras för respektive stereotyp beskrivs i den detaljerade analysen nedan.

Hellre död: The Fundamentals of Caring inleds med en monolog om vad omhändertagande innebär. Vi får där träffa en av huvudkaraktärerna Ben, personen som kommer att ta hand om Trevor. När Ben kommer till Trevors hem för första gången berättar mamma Elsa att Trevor aldrig gör något med sitt liv.

”The flight over [from England, where they’re originally from] was the first time he’d been on a plane [...] he’s never really been one to relish being outside of his house, let alone 30 000 feet in the air or here in another country” – Elsa, The Fundamentals of Caring

Hellre död är en stereotyp som menar att livet en person med funktionshinder lever inte är värt att leva. Detta kan komma från personer runt omkring den funktionshindrade eller från individen själv (Black & Pretes, 2007). När Elsa säger att Trevor inte gillar att vara utanför sitt hus antyder det att hon anser att Trevor inte tycker att det är värt att leva sitt liv som en icke-funktionshindrad person skulle göra och antyder att hans liv inte är ” normalt”. Detta anspelar inte nödvändigtvis på att Trevor skulle ha det bättre om han var död, utan en tolkning är att det inte är värt att göra något av sitt liv på grund av sitt funktionshinder.

En börda för familjen/samhället: Trevor får ett brev på posten som han ställer i bokhyllan tillsammans med andra likadana brev. Han förklarar för Ben att breven är från hans pappa som lämnade honom vid tre års ålder, precis efter att han blivit diagnostiserad med DMD.

”He left when I was three. Right when I was diagnosed. [sarkastiskt fortsätter han:] Probably just a silly coincidence” (Trevor, The Fundamentals of Caring).

En börda för familjen/samhället är en av stereotyperna från den tidigare forskningen och innebär att individen behöver så mycket hjälp att hen blir en börda för familjen och/eller för samhället i stort. Stereotypen tar ofta fokus från individen till personer som tar hand om individen och gestaltar dessa som helgonliknande och fantastiska för att de tar hand om individen (Black & Pretes, 2007). Trevor antyder genom ovanstående citat att hans pappa lämnat honom på grund av hans funktionshinder. I dagsläget är Trevor i stort behov av hjälp för att klara sin vardag, men vid tre års ålder när han blev diagnostiserad var hans funktionshinder inte lika långt gånget. Om pappan då lämnat honom på grund av funktionshindret tyder det på pappan antagit att Trevor skulle bli en börda att behöva ta hand om, något som han då inte ville göra och valde att lämna. Situationen kan också tolkas som att personer med funktionshinder inte förtjänar samma kärlek eller familjemedlemskap som någon utan funktionshinder och att det därmed skulle vara rimligt att lämna för att själv inte behöva ta den 'bördan' som blir.

Den sjuka: Elsa går igenom Trevors mediciner och rutiner med Ben och visar skåpet fyllt med medicin som är nödvändiga för Trevors överlevnad. Stereotypen den sjuka innebär att individen ses som sjuk på grund av sitt funktionshinder, och ska därmed kunna botas (Wolfensberger, 1972). Anledningen till att detta tas upp trots den någorlunda korrekta porträtteringen av Trevors funktionshinder är att de överdriver Trevors konsumtion av medicin, vilket förstärker stereotypen. Det kan också tolkas som att stereotypen ligger till grund för valet av funktionshinder från filmförfattarna (eller bokförfattaren från originalet), att de tror att funktionshinder och sjukdom är synonymt och därmed väljer ett funktionshinder som stämmer överens med deras syn på funktionshinder och sjukdomar.

Ynklig och patetisk: Trevor säger till Elsa att Ben föreslagit att de ska åka på roadtrip till det ställe som Trevor helst av allt vill besöka, där världens största grop finns. Elsa är ovilligt inställd till att låta Trevor resa.

“But of course I can't actually let him go [...] well, it's not happening. [...] You're suggesting I risk my sons life so he can see a hole in the earth?” (Elsa, The Fundamentals of Caring)

Ynklig och patetisk är en stereotyp som innebär att den funktionshindrade ses som någon som är barnslig/ett barn, inkompetent och/eller i behov av omhändertagande eller botemedel (Black & Pretes, 2007). Elsa, som tidigare indikerat ogillande av att Trevor enbart sitter hemma byter nu inriktning och ser honom som inkapabel att klara en resa på egen hand (tillsammans med vårdgivaren Ben) vilket kan tolkas som en mammas överbeskyddande, men då hon påpekar saker som att glömma medicinen eller att maskinerna Trevor använder skulle gå sönder, antyder hon att han på grund av sitt funktionshinder inte kan genomföra en resa längre bort än 1h från hans hem. Efter noggrann planering ändrar hon dock sig och låter Ben och Trevor åka.

Vid det första stoppet Ben och Trevor gör på sin resa blir de nekade tillträde till attraktionen då den är på övervåningen i en byggnad utan hiss. Ägaren erbjuder dem att plocka en leksak från present-shopen som tröst för att inte få se attraktionen. Som nämnt ovan är del av stereotypen ynkelig och patetisk att ses som barnslig eller ett barn (Black & Pretes, 2007). Ägaren ser Trevor i rullstol, och trots att han är tonåring ser ägaren endast att han sitter i

rullstol och antar därför att Trevor måste vara ett barn eller ha nedsatt förståelse och försöker muta honom med en leksak.

Nedsatt förståelse/talförmåga: När Ben är på intervju hos Trevor kommer Trevor in i rummet samtidigt som han ger ifrån sig ett läte som ska indikera att han inte kan prata på ett normativt sätt. Ben tror då att han gjort något som upprört Trevor och ber om ursäkt (till Elsa) för sin aftershave. Elsa säger åt Trevor att det räcker, Trevor slutar och börjar prata tydligt istället för lätet. 'Nedsatt förståelse/talförmåga' är en stereotyp som identifierats utifrån de undersökta filmerna som innebär att personer med funktionshinder ofta blir behandlade på samma sätt oavsett deras funktionshinder, då personer runt omkring antar att deras funktionshinder påverkar deras hjärna och därmed förståelse/talförmåga. Stereotypen finns inte med i den listade tidigare forskningen, utan har identifierats under arbetets gång med hjälp av stereotypeteori (Hall, 1997). Det kan tolkas som att Trevor använder stereotypen för att påverka eller framkalla en reaktion från Ben, antagligen för att han är van vid att bli behandlad som om hans talförmåga var nedsatt. Stereotypen stärks när Ben vänder sig till Elsa för att be om ursäkt och pratar om Trevor i tredje person istället för direkt till honom.

"[till Trevor] Hello..[vänder sig sedan direkt till Elsa] I'm sorry, I'm so sorry, did I do something wrong? I put on aftershave this morning. That's something I don't normally do. Is he sensitive to smells?" – Ben, The Fundamentals of Caring

Inga gränser: Precis efter att Dot kommer in på ett café och träffar Ben och Trevor för första gången, frågar hon Trevor frågor om hans funktionshinder. En rad av frågor som resulterar i att hon frågar honom om hans penis fungerar.

You're the kid with the cool sneakers. So, what's wrong with you? [...] Can they fix it? [...] Does it hurt? [...] Does it affect your brains? [...] Does your penis work? (Dot, The Fundamentals of caring)

'Inga gränser' är en stereotyp som identifierats under arbetets gång, som innebär att gränser som personer vanligtvis har när det gäller vad som är ok att fråga eller prata om, vad som är privat och inte o.s.v. försvinner. Stereotypen dehumaniserar individen och osynliga gränser och regler som finns i samhället suddas ut (Hall, 1997). Denna scen går att tolka på olika sätt. Under filmens gång får vi lära känna Dot, och förstår att hon är en rättfram person som inte är rädd för att säga vad hon tycker och tänker. Det skulle alltså kunna vara en förklaring till varför hon frågar Trevor dessa frågor, som inte skulle vara socialt accepterade i andra sammanhang. Men, det spelar egentligen ingen roll av vilken anledning hon gör det, då det förstärker stereotypen att det är okej att fråga en person med ett funktionshinder om vad som helst, oavsett sociala regler. Ingen säger emot henne, mer än att försöka byta samtalsämne. Vissa av frågorna i citatet ovan är socialt accepterade frågor, men exempelvis 'Does your penis work?' brukar inte vara det första som frågas vid ett möte av två personer.

Me before you

Filmen handlar om när Louisa (Lou) Clarke blir vårdgivare till Will Traynor, som varit med om en olycka som lämnat honom förlamad från bröstet och neråt (tetraplegi).

I filmen förekommer både gamla och nya stereotyper. De gamla stereotyperna som förekommer är: Hellre död, En börda för familjen/samhället, Missanpassad, och

Olycksbådande/ond/kriminell och oförmögen att leva ett framgångsrikt liv. De nya stereotyperna som förekommer är: Nedsatt förståelse/talförmåga, och Oförtjänt av kärlek. Hur karaktärerna representeras för respektive stereotyp beskrivs i den detaljerade analysen nedan.

Ynklig och patetisk: Lou och Nathan pratar om vad Lous arbetsuppgifter är, som hon får reda på inte inkluderar exempelvis toabesök eller dusch. Lou frågar varför hon är där, varpå Nathan svarar ”För att muntra upp honom”.

Nathan: “You’re not here for any of the physical stuff.”

Lou: “What am I here for?”

Nathan: “To cheer him up, I guess.” (Me before you)

Stereotypen ynkelig och patetisk innebär att ett funktionshinder skulle vara något dåligt, en anledning att tycka synd om någon och någon som är i behov av omhändertagande (Black & Pretes, 2007). När Nathan säger att Lou blivit anställd för att muntra upp honom, tolkas det som att Will är så ledsen och uppgiven på grund av sitt funktionshinder att de behöver anställa en person som enbart jobbar för att muntra upp honom. Det indikerar också att han inte kan vara glad i sig själv, utan behöver en annan person för att bli glad.

Louisa och Will spenderar en natt tillsammans, vilket kan ses som ett sätt att utmana stereotyper kring relationer med personer som har funktionsnedsättningar. Men i det här fallet är det ett problem då Will påpekar allt han skulle vilja göra med henne som han inte kan, och antyder att det inte går att ha ett sexliv om man har en funktionsnedsättning. Situationen skulle även kunna tolkas under fler stereotyper, exempelvis ’oförmögen att leva ett framgångsrikt liv’, genom att Will bara är sitt funktionshinder och kan inte ha en relation också.

Hellre död: Lou hör hur Wills föräldrar pratar med varandra om att Will tidigare försökt ta sitt liv, och att han lovat sina föräldrar att vänta 6 månader innan han åker till Dignitas i Schweiz för att göra ett assisterat självmord då han hellre skulle ta sitt liv än att fortsätta leva med ett funktionshinder. Föräldrarna diskuterar detta, och de har olika åsikter. Camilla anser att det är fel och att dem inte ska gå med på det, medan pappa Steven anser att de borde hjälpa sin son med det han vill göra.

Camilla: “I only agreed so we’d have 6 months to change his mind. I cannot believe you are willing to help our son end his life.”

Steven: “I’d rather that than risk him trying again, alone. It wasn’t a cry for help, Camilla, he meant it, you know that. Now this way, we can be with him, supporting him, loving him. [...] It’s his choice, it is what HE wants.” (Me before you)

‘Hellre död’ är en stereotyp som innebär just det, lever någon med ett funktionshinder kan den lika gärna vara död, då livet inte är värt att leva. Det är en stereotyp som är vanligt förekommande bland porträttering av funktionshinder i film, men som är en dålig representation av verkligheten (KÄLLA). Assisterat självmord i sig och huruvida det är rätt eller fel är en diskussion bättre lämpad för en annan uppsats, problemet som ska belysas här är att assisterat självmord skulle vara mer okej för en person med ett funktionshinder, än en person utan ett funktionshinder, vilket antyder att livet som funktionshindrad inte är värt att

leva. Att Steven vill vara behjälplig stärker stereotypen att livet för en funktionshindrad är miserabelt och att det inte finns något att leva för.

Lou jobbar under filmens gång med att försöka övertyga Will att livet är värt att leva även med ett funktionshinder, genom utflykter, resor och i slutändan kärlek. Will erkänner till slut för Lou att han fortfarande tänker fullfölja sina planer att ta sitt liv i Schweiz, trots att de människorna runt omkring honom försökt få honom att se att hans liv är värt att leva. Hans resonemang är att även om det skulle vara ett liv värt att leva, så är det inte det liv han planerat, och då vill han inte ha det. Det går att tolka som att han antyder att personer som blivit funktionshindrade senare i livet inte borde fortsätta leva med sin funktionsnedsättning, hur bra liv de än har. Stereotypen sträcker sig långt utanför filmen, vilket kan vara en förklaring till vad som gjort att bokförfattaren och filmskaparna valt att gå i denna riktning (ex. istället för att han ändrar sig och lever sitt liv till fullo).

En börda för familjen/samhället: Wills före-detta flickvän Alicia och han bästa vän Rupert kommer på besök. De berättar för Will att de nu är tillsammans. På väg ut träffar Alicia Lou, och förklarar varför hon lämnade Will, för att han avvisade hennes försök att hjälpa honom i månader. Senare pratar Lou med sin pojkvän Patrick om händelsen.

“You can’t blame her. Are you saying you’d stick around with me if I was paralyzed from the neck down? [...] Well, I wouldn’t want anyone to stay with me out of pity.”
(Patrick, *Me before you*)

Stereotypen 'en börda för familjen/samhället' tar ofta fokus från den funktionshindrade och placerar det på den som tar hand om personen och gestaltar denne som ett helgon, medan personen med funktionshindret reduceras till en av livets alla bördor. Alicia antyder att hon varit ett helgon under flera månader, som stannat hos honom, hjälpt honom utan att få något tillbaka, och att det i slutändan inte var hennes fel att hon blev tillsammans med hans bästa vän. Hon antyder att det var mer Wills fel, som inte ryckte upp sig i tid. Patrick i sin tur förstärker stereotypen genom att antyda att den enda anledningen till att någon skulle vilja vara med en person med funktionshinder, hade varit av medlidande. Han menar alltså att alla andra anledningar, kärlek, vänskap, familjerelation m.fl inte hade varit anledning nog på grund av den stora börda det vore att stanna hos en person med funktionshinder. Underförstått att det inte finns någon annan anledning än medlidande att en icke-funktionshindrad person skulle stanna med sin partner som har eller får ett funktionshinder.

Missanpassad: Lou tar på sig att skapa ett utflykts/äventyrs-schema för Will, som ska övertyga honom om att livet visst är värt att leva. Hon frågar honom inte vad han vill göra, utan bestämmer på egen hand. Väl ute låter hon inte Will komma till tals utan tar beslut åt honom. Will blir irriterad och nedslagen över detta.

Stereotypen 'missanpassad' menar att den funktionshindrade personen behöver information från personer utan funktionshinder, som skulle 'veta bättre' än individen själv. Den grundar sig i att ett funktionshinder är något som kan övervinnas med rätt attityd (Black & Pretes, 2007). Genom att planera utan att fråga Will vad han vill, eller ens försäkra sig om att han är okej med de aktiviteter hon planerat, antyder Lou att hon tror att hon vet bäst själv vad Will behöver. Hon tror att aktiviteterna hon planerat räcker för att förändra hans syn på situationen.

Hon visar det även genom att hålla fast vid sin glada attityd även när saker inte går som det ska, vilket förstärker stereotypen att det går att övervinna med rätt attityd.

Will blir inbjuden till Lous födelsedagskalas, där Patrick är närvarande. Patrick, som jobbar som personlig tränare, erbjuder sig att komma med ett specialanpassat träningschema för att få Will på fötter igen. Återigen är det en person utan funktionshinder eller erfarenhet som menar att den kan mer och har mer insikt i den funktionshindrade personens liv.

Olycksbådande/ond/kriminell: Lou ber Wills föräldrar om en budget för att kunna göra aktiviteter med Will. Steven svarar med att säga att Will behöver det, för han 'måste få känna sig som en man'. 'Olycksbådande/ond/kriminell' är en stereotyp baserad på att funktionshindrade skulle vara mindre mänskliga än personer utan funktionshinder (Black & Pretes, 2007). När Steven påpekar att Will ska känna sig som en man *igen* tolkas det som att Steven inte anser att Will kan känna sig som en man i dagsläget och är mindre mänsklig för att han är funktionshindrad.

Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv: Will visar vid flera tillfällen att han är förbittrad över sin situation, genom kommentarer som "*I don't do anything miss Clarke, I just about sit*". Stereotypen 'oförmögen att leva ett framgångsrikt liv' handlar om att hela personens identitet och personlighet kretsar kring deras funktionshinder. Hen har inga andra intressen eller relationer. Will indikerar med sin kommentar att han gör ingenting, antyder att han knappt existerar, han bara sitter. Detta tillsammans med hans tonfall tolkas som att han är en förbittrad person på grund av sitt funktionshinder, och så miserabel att hans liv inte är värt att leva.

Nedsatt förståelse/talförmåga: Lou har precis blivit anställd av mamma Camilla som tar med henne till Wills lägenhet för att träffa Will. När de kommer dit är Wills primära vårdgivare Nathan också på plats. När Lou försöker hälsa på Will ger han ifrån sig ett läte som ska indikera att han inte kan prata tydligt (samma situation som i *The Fundamentals of Caring*). Lous ansiktsuttryck går från leende till tveksam och orolig. Efter att ha gjort henne obekvämt slutar Will, börjar prata och visar att hans funktionshinder inte har något med talet att göra. Stereotypen bygger på att personer med funktionsnedsättningar ofta blir behandlade som om deras förståelse/talförmåga var nedsatt, oavsett funktionshinder (Hall, 1997). Det kan tolkas som att Will förstärker en stereotyp som han tidigare upplevt, att personer behandlat honom som om hans funktionsnedsättning påverkat hans talförmåga eller förståelseförmåga. Han försöker därmed 'sätta dit' Lou som genast blir obekvämt. Ett bakomliggande problem är att Will använder lätet till en början, för att sedan övergå till 'vanligt' tal, vilket antyder att om en individ inte kan prata 'vanligt', är deras förståelseförmåga även nedsatt. Det säger något om manusförfattarna och deras syn på funktionshinder, att de valt att använda lätet som något slags nedvärderande sätt att jämföra funktionshinder på.

Oförtjänt av kärlek: När Lou ber Will att inte ta sitt liv, utan istället leva med henne (och uttrycker sin kärlek), svarar han med att han inte är värd henne på grund av funktionshindret.

I don't want you to miss what someone else could give you. I can't watch you walk around the annex in your crazy dresses, or see you naked, god Clarke, if you had any idea of what I want to do to you right now. I can't live like this. [...] Being with you

tonight is the most wonderful thing you could have given me. But I need it to end here. [...] No more waking up every morning already wishing it was over. It's not going to get better than this. The doctors know it, and I know it. When we get back, I'm going to Switzerland. So I'm asking you, if you feel the things you say you feel, come with me. [...] Nothing was ever going to change my mind. (Will, Me before you)

Stereotypen oförtjänt av kärlek är en av de som inte tas upp i tidigare forskning eller teori, framtagen med bas i stereotypeteori (Dyer, 2002; Hall, 1997). Den förekommer i flera former, som att det inte tillskrivs karaktären några åtråvärda drag, eller att ingen kärlekshistoria finns, eller att personen själv anser att den inte är värd kärlek. Will uttrycker hur illa det vore för Lou att spendera sitt liv tillsammans med honom, för att han då skulle 'hålla henne tillbaka', och att någon annan skulle kunna ge henne så mycket mer, vilket indikerar att han inte tycker sig vara tillräckligt bra för henne, och att om hon skulle vara med honom, skulle hon förlora vad någon annan kunde ge henne. Filmskaparna har gett honom åtråvärda karaktärsdrag som humor och utseende (?) men samtidigt gjort det uppenbart att han inte skulle göra henne lycklig, om han fortsatte leva.

Soul surfer

Filmen handlar om Bethany som blir av med sin vänstra arm i en hajattack, och kämpar för att komma tillbaka och tävla i surfing igen.

I filmen förekommer enbart gamla stereotyper, vilka är: Supercrip, Ynklig och patetisk och Missanpassad. Hur karaktärerna representeras för respektive stereotyp beskrivs i den detaljerade analysen nedan.

Supercrip (hela filmen): Supercrip är en stereotyp som gestaltar personen med funktionshinder som någon som åstadkommit något spektakulärt och därmed 'övervunnit' sitt funktionshinder. De ses som inspirerande både för andra karaktärer i filmen, men också utåt (publiken). Problemet med detta är att det (oavsiktligt) kan leda till att funktionshindrade personer känner sig osäkra på sitt liv eller värde, om de själva inte gjort någon extraordinär/spektakulär handling. Black & Pretes tar också upp hur detta såklart kan vara en verklig historia (och är, i fallet Soul Surfer), men problemet är att det är icke-representativt för verkligheten (2007). Ungefär som om alla filmer skulle handla enbart om olympier och deras väg till OS. Att filmen gjorts kan tolkas som ett bevis på att stereotypen efterlevs/lever/implementeras/fullföljs(?) eftersom det är själva anledningen till att filmen gjorts, alltså att hon övervunnit sitt handikapp. Detta kan låta som något negativt, vilket det inte är och betyder inte heller att sådana filmer inte ska finnas, men det är viktigt att skilja på specifika historier och vad som representerar personer med funktionshinder i stort. Det är något som är allmänt vedertaget bland personer utan funktionshinder, vi vet att inte alla personer utan funktionshinder kommer bli olympier bara för att några filmer handlat om det, för att det finns en bred representation av personer utan funktionshinder.

Supercrip: (flera scener) Bethany har bestämt sig för att försöka kvala in till nästa stora surftävling som kommer efter att hon blivit av med armen. Hon pratar med sin pappa och ber honom hjälpa henne.

Tom: "It's not going to be easy"

Bethany: "I don't need easy. I just need possible." (Soul Surfer)

När Tom säger att det inte kommer att bli lätt, kan det tolkas som att på grund av hennes funktionshinder skulle det vara omöjligt för henne att komma tillbaka till surfandet. För att hon ska klara av det måste hon åstadkomma något nästintill omöjligt, vilket stämmer överens med stereotypen supercrip. Situationen kan också platsa under stereotypen **missanpassad**, som grundar sig i att funktionshinder skulle vara något psykiskt eller känslomässigt som går att övervinna med rätt attityd. Stereotypen syns i Bethanys kommentar, hon visar att hon har modet och attityden att klara av situationen och övervinna sitt funktionshinder.

Bethany är i vattnet, och väntar på att det ska komma fler vågor så att hon kan få mer poäng i sista heatet. Kommentatorn prisar att hon lyckats ta sig tillbaka till tävlingen, mot alla odds. Hon känner av vattnet och paddlar långt ut, själv. I sista sekunden kommer en våg, men hon hinner inte upp innan slutsignalen ljuder. Efter att de kommit upp ur vattnet gratulerar de andra surfarna henne för en bra våg.

“Truly a remarkable comeback, against all odds she’s earned her spot into the national championships.” (Soul Surfer)

Bethany framställs som om hon har nästintill magiska krafter, som kan känna av vågen innan den kommer genom att hålla en hand vid vattenytan. Det passar väldigt bra in stereotypen supercrip, hon får till och med superkrafter. Musiken och förväntan från publiken som tittar på tävlingen visar att det ska vara ett inspirerande ögonblick, ögonblicket när Bethany fångar vågen och övervinner sitt funktionshinder en gång för alla.

Bethany har då för första gången sedan hajattacken blivit lika bra som hon var innan, kan ta en stor våg utan att ramla, och har till och med överträffat de andra surfarna som inte har något funktionshinder. Det kan tolkas som att Bethany nu segrat över alla sina motgångar representerade av funktionshindret, och överträffat alla förväntningar. Det visas upp som att hon nu kan vara lycklig, vilket de antyder att hon inte kunde innan hon utfört dessa extraordinära handlingar.

Ynklig och patetisk: Bethany har varit på affären och handlat mat. När hon kommer ut går påsen sönder och frukter rullar iväg åt olika håll. En mamma med ett barn tittar på henne och frågar sin mamma vad som hänt med tjejen's arm. Mamman svarar inte och skyndar sig därifrån. Ynklig och patetisk innebär att ett funktionshinder är något dåligt, tragisk, och något att tycka synd om. Att en påse går sönder har ingenting med funktionshinder att göra. Mamman tittar medlidande på Bethany, och antyder att hon tycker synd om henne. Samtidigt visar hon hur obekvämt hon tycker att det är genom att snabbt ta sig därifrån, vilket kan tolkas som att hon tycker det är läskigt och inte vill att hennes barn ska behöva se något sådant. Det går även in under stereotypen olycksbådande/ond/kriminell.

Missanpassad: Melina 'stjäl' Bethanys vågor vid flera tillfällen genom att paddla förbi henne och ställa sig upp först. Kompisen Alanna blir arg och saboterar för Melina genom att 'drop in' på en av Melinas vågor som hon just vunnit från Bethany. Sabotaget leder till att både Melina och Alanna faller i vattnet, och Alanna blir diskvalificerad från heatet.

“You have enough, let her [Bethany] have it!” (Alanna till Melina, Soul surfer)

Alanna tycker att Melina gör fel som hela tiden 'stjäl' Bethanys vågor, men det är inte emot reglerna. Alanna tror/tycker att Bethany behöver hjälp på grund av sitt funktionshinder, trots att Bethany själv inte anser sig behöva hjälpen. Det är ett tydligt exempel på när en person utan funktionshinder tror sig veta bättre, och förstå en situation bättre, än personen med funktionshindret (Black & Pretes, 2007). Det är oftast av välvilja, man vill hjälpa till och jämna ut skillnaden. Men det är inte alltid det behövs, eller är önskat från personen med funktionshindrets sida. Bethany blir arg och tolkar situationen som att Alanna behandlar henne som svag och inkompetent.

"At least she was treating me like I was real competition!" (Bethany, Soul surfer)

Christmas ever after

Filmen handlar om författaren Izzy som åker till samma hotell varje år för att fira jul. I år är hennes mål att skriva klart sin senaste bok, som porträtterat en man som var orealistiskt perfekt.

Filmen är den enda av sitt slag jag kunnat hitta, och handlar inte alls om Izzys funktionshinder. Det är en julfilm som vilken annan, där karaktären av en händelse också råkar sitta i rullstol. Efter gedigen genomgång har jag inte hittat några stereotyper kopplade till hennes funktionshinder.

Vilka stereotyper utmanas och på vilket sätt sker det?

The Fundamentals of Caring

I filmen utmanas både gamla och nya stereotyper. De gamla stereotyperna som utmanas är: Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv, Supercrip och Sociala vs medicinska funktionsmodellen. De nya stereotyperna som utmanas är: Inga konsekvenser och Oförtjänt av kärlek. På vilka sätt dessa stereotyper utmanas beskrivs i den detaljerade analysen nedan.

Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv: Ben frågar Trevor om de ska ut och se på några av de attraktioner som Trevor vill besöka. Han påpekar att Trevor sitter inne hela tiden och går till parken endast en gång i veckan.

"Don't you get bored just sitting in this room and going to the park once a week? Most disabled people don't sit in their house all day, they go out and do things like everybody else" (Ben, The Fundamentals of Caring)

Stereotypen gestaltas genom att den funktionshindrades personlighet och identitet kretsar kring funktionshindret, och att individen inte kan åstadkomma något (Black & Pretes, 2007). Här är det Trevor som förstärker stereotypen att funktionshindrade inte kan göra något, och genom sin kommentar utmanar Ben stereotypen och säger att det bara är Trevor som sitter inne hela dagarna, och antyder därmed att det inte har med hans handikapp att göra utan ett personlighetsdrag.

Supercrip: Under filmens gång är Trevors mål att kunna stå upp och kissa. I sista scenen i filmen lyckas Trevor med Bens hjälp uppnå sitt mål, och det firas som något stort han övervunnit. De lyckas med målet med hjälp av en brits som de lånar från en ambulans, som de binder fast Trevor på för att kunna stå och kissa ut över 'världens största grop'. Supercrip är

en stereotyp som lyfter upp personer med funktionshinder som åstadkommit något stort och visar ofta en ouppnåelig standard (ett sådant mål hade exempelvis kunnat vara att bestiga Mount Everest) för många personer med funktionshinder (Black & Pretes, 2007). Här är det inte något mirakulöst som har hänt som gjort att Trevor nått sitt mål, och det är heller inte ett mål som skulle ses som generellt ouppnåeligt. De visar att även små saker, som för en icke-funktionshindrad person inte skulle vara något speciellt, kan vara värt att fira. Scenen skulle kunna tolkas som inspiration porn eftersom att stå upp och kissa kan ses som en vardaglig uppgift (åtminstone för ca hälften av jordens befolkning), men anledningen till att det inte gör det, är att inspiration porn är saker som icke-funktionshindrade tycker är fantastiskt som en funktionshindrad inte har något problem med att göra. Som exempel, i Trevors fall, som kan äta själv, hade det kunnat ses som inspiration porn om någon kommenterat hur duktig han var på det. Eftersom att stå upp och kissa inte är något han vanligtvis klarar av, är det inte inspiration porn utan en otrolig succé och definitivt utmanande av stereotypen supercrip.

Sociala vs medicinska funktionsmodellen: Trevor och Ben är vid sitt första stopp där de ska titta på 'Världens största nötkreatur'. De blir nekade tillträde då byggnaden inte är rullstolsanpassad men Ben ger sig inte utan påpekar att det är deras skyldighet att lösa problemet och låta alla gäster se attraktionen, oavsett funktionshinder. Ägaren försöker muta dem med leksaker och vykort, vilket de inte går med på. Efter en stund av diskussion ger ägaren med sig och löser problemet, två av de anställda lyfter/drar upp Trevors rullstol uppför (och nerför) trappan.

“So, it’s you who’s gonna figure out how we’re gonna see a giant fucking cow. And he’s gonna come down here with multiple cameras [...] and ask you why you think it’s okay that somebody with disabilities isn’t allowed to see a giant cow like everyone else.” (Ben, The Fundamentals of Caring)

Sociala funktionsmodellen vs den medicinska modellen är en stereotyp som grundar sig i två synsätt på problemen som uppstår för personer med funktionshinder i samhället. Den sociala modellen menar att det är samhället som skapar barriärer medan den medicinska modellen menar att det är individens problem (Ljuslinder, 2002). Ben utmanar den medicinska modellen som ägaren försöker använda genom att säga att det är deras problem att lösa hur Trevor ska ta sig upp till andra våningen, och att det då inte är Trevors (eller Bens) problem. Ben hotar visserligen ägaren med att få dit kameror, men det går att tolka det som att ägaren går med på det för att han inser att Ben har rätt, och att det kommer att ses (är) diskriminering att inte låta någon se deras attraktion baserad på funktionsnivå. Att de i slutändan lyckades få Trevor till andra våningen kan tolkas som att det från början var en fråga om diskriminering och bekvämlighet från ägarens sida.

Inga konsekvenser: Ben blir arg på Trevor efter en diskussion de haft, där Trevor sagt elaka saker till Ben. *“You think because you’re in a wheelchair that gives you the right to do or say whatever you want?”* (Ben, The fundamentals of caring).

Inga konsekvenser är en stereotyp som skiljer sig från de andra stereotyperna på det sätt att den oftast finns hos den funktionshindrade individen själv snarare än hos samhället i stort. Den handlar om att personer med funktionshinder får och kan säga vad som helst utan konsekvenser, tack vare/på grund av sitt funktionshinder (Dyer, 2002). De kan vara otrevliga eller elaka, utan att någon säger emot. Enligt filmerna (The Fundamentals of Caring, Me Before You och Soul Surfer) beror detta på att personer i deras närhet inte vågat säga emot,

och det börjar som ett sätt att testa gränser som aldrig tidigare funnits. Det kommer ur stereotypen ynkelig och patetisk (Black & Pretes, 2007), som menar att en funktionshindrad person är någon att tycka synd om (och inte säga emot). Samhället spelar också in i stereotypen eftersom den spelar på att alla runt omkring den funktionshindrade personen tycker synd om hen. Detta händer mer och mer under filmens gång, där Ben blir mer bekväm med Trevor och inser att hans funktionshinder inte är något som kräver medlidande, och det blir extra tydligt när han utmanar Trevor och stereotypen genom att ställa frågan i citatet ovan.

Oförtjänt av kärlek: Trevor ber Ben att inte följa med på middag, för att han ska få gå ensam med Dot. När hon kommer till deras rum säger Ben att han är för trött och Dot börjar skratta för att det, enligt henne, är uppenbart vad de försöker göra. Så hon frågar Trevor om han ber om en dejt med henne. Han svarar ja, och de går på dejt tillsammans. Dejten visas från Bens perspektiv när han tittar på dem från hotellrummet över gatan.

Oförtjänt av kärlek är en stereotyp som identifierats under arbetet med filmerna, framförallt under urvalet. En vanlig stereotyp är att den funktionshindrade inte är förtjänt av samma kärlek som en person utan funktionshinder, vilket kan visas mer indirekt genom att det inte finns någon kärlekshistoria alls, eller mer direkt genom att individen försöker få en relation men inte lyckas på grund av sitt funktionshinder. Filmskaparna gör inte en stor grej av att Dot säger ja. Det är en kort scen, utan följdfrågor eller problem, och de får till synes gå på en dejt som vilket annat par (utan funktionshinder) i vilken film som helst. Ett sätt att tolka det på är att filmskaparna aktivt utmanar stereotypen och visar att kärlek är kärlek, oavsett funktionsnivå.

Me before you

I filmen utmanas både gamla och nya stereotyper. De gamla stereotyperna som utmanas är: Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv och Ynklig och patetisk. De nya stereotyperna som utmanas är: Oförtjänt av kärlek och Inga konsekvenser. På vilka sätt dessa stereotyper utmanas beskrivs i den detaljerade analysen nedan.

Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv: Will och Louisa är på bröllop och Louisa sätter sig i knät på Will och de dansar på dansgolvet tillsammans med andra par.

“Are they all appalled? Yes!” (Will, Lou, Me before you)

Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv grundar sig i att personen med funktionshinder inte gör något som inte har med funktionshindret att göra (Black & Pretes). Här dansar Will och Lou, genom att Lou sitter i Wills knä och de snurrar runt på dansgolvet. Genom deras dialog kan vi tolka att det inte är en aktivitet som de andra på bröllopet är vana vid att se, men en vanlig aktivitet för personer utan funktionshinder. De utmanar stereotypen genom att dansa, helt enkelt.

Ynklig och patetisk: Lou antar att en gäst på hotellet tycker synd om Will för hans funktionshinder, när hon i själva verket tycker synd om Alicia som lämnat honom för en sämre man.

Gäst på bröllopet: “He was her chance you know. Only one of that lot that was worth a damn. Terrible shame.”

Lou: "Well he's not dead."

Gäst: "Oh no I meant for her, not him. Rupert's an asshole." (Me before you)

Stereotypen menar att en ska tycka synd om personer med funktionshinder. Till och med Lou, som i många delar i filmen är öppen och förstående, antar direkt att gästen på bröllopet tycker synd om Will. Men hon blir snabbt tillrättavisad. Det går att tolka som att hela scenen är ett utmanande av stereotypen där tanken var att få med sig tittaren precis som Lou, och ge en tankeställare kring vem som det faktiskt är synd om i situationen.

Oförtjänt av kärlek: Lou säger till Will att hon vill vara med honom för resten av livet. Stereotypen baseras på att det inte tillskrivs karaktären några åtråvärda drag, eller att ingen kärlekshistoria finns, att personen själv anser att den inte är värd kärlek eller att det inte finns någon som vill vara med dem. Stereotypen finns inte med bland tidigare forskning eller teori. Lou utmanar stereotypen genom att förklara sin kärlek för Will. Det görs inte på ett nedvärderande sätt som exempelvis 'jag vill vara med dig trots ditt funktionshinder' eller av medlidande, utan händer som en enskild händelse som inte är kopplat, vare sig positivt eller negativt, till Wills funktionshinder. Det visar att det är lika ' normalt ' att älska en person, oavsett om den har ett funktionshinder eller ej.

Inga konsekvenser: Will säger ohyfsade saker till Lou vid flera tillfällen i början av filmen, innan Lou säger ifrån.

"You thought you knew best [...] spare me the quad psychology, go and raid your grandmas' wardrobe or whatever it is you do when you're not making tea" (Will, Me before you)

'Inga konsekvenser' är en stereotyp som inte tas upp av tidigare forskning eller teori. Den handlar om att personer med funktionshinder tror att de får och kan säga vad som helst utan konsekvenser, tack vare/på grund av sitt funktionshinder (). Ofta är stereotypen sann, då personer inte vågar säga emot. Till en början i filmen är det precis vad som händer, men utmanas sedan av Lou.

"You don't have to be an ass. Your friends got the shitty treatment, fine, they deserved it. I'm just trying to do my job as best I can. So it would be really nice if you didn't try to make my life as miserable as you apparently make everyone else's." (Lou, Me before you)

Efter att Lou sagt ifrån, börjar Will bli trevligare och öppna upp till henne mer och mer. Situationen antyder att Will ofta får utrymme att säga och göra precis som han vill, då personer runt omkring honom låter honom komma undan med det på grund av hans funktionshinder. Men egentligen vill han bara bli behandlad som 'vem som helst'. Will inser att Lou gör det när hon säger emot honom, och börjar då tycka om henne mer.

Soul Surfer

I filmen utmanas enbart gamla stereotyper. De stereotyperna som utmanas är: Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv, Hellre död och Ynklig och patetisk. På vilka sätt dessa stereotyper utmanas beskrivs i den detaljerade analysen nedan.

Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv: När Bethany är på sjukhuset pratar hennes läkare med henne om vad hon kommer behöva lära sig att göra annorlunda efter attacken.

“The things you’re going to have to learn to do differently is extensive. But the good news, those things you’re not going to be able to do, is small.” (Doctor, Soul Surfer)

Han lägger ingen vikt vid att livet kommer att vara omöjligt eller att det är en massa saker som hon inte kan göra, utan bara berättar att hon kommer behöva göra saker annorlunda från och med nu,

Hellre död: Bethany ligger på sjukhuset efter hajattacken, och börjar prata med sin pappa om hur livet kommer att bli när hon kommer hem.

“When can I surf again?” (Bethany, Soul Surfer)

Bethanys kommentar går att tolka som att hon inte tycker att hennes liv är miserabelt, hon vill fortsätta leva och surfa, precis som hon gjort innan attacken, så snabbt som möjligt. Hon antyder att hennes liv är värt att leva.

Ynklig och patetisk:

*“Bethany, the judges have agreed to give you a 5-minute head start.”
“I don’t want it. [...] I don’t need it!” (Soul Surfer)*

Denna scen kan tolkas på olika sätt, både som en stereotyp och som stereotyputmanande, men jag valde att tolka den som stereotyputmanande, då även om domarna från början antyder stereotypen genom att ge henne ett förspång, tackar hon nej till erbjudandet och tydliggör att hon inte behöver någon extrahjälp. Ett annat tillfälle i filmen där stereotypen syns är när hon hjälper till med allt de icke-funktionsnedsatta gör på resan till Thailand, bär säckar, ger ut mat, delar ut vattenflaskor utan problem, och ingen ifrågasätter hennes förmåga att hjälpa till.

Christmas Ever After

De stereotyper som utmanas är både alla och inga. Aktivt finns det inga repliker som utmanar stereotyper, som exempel, finns det inga situationer där något stereotypt händer och någon karaktär går emot det som i ovan analys. Men, det faktum att det inte finns några stereotyper i filmen innebär att filmen i sig, genom att låta den utspelas som den gör, går emot i princip alla stereotyperna som nämnts i de andra filmerna. För att förenkla, hennes funktionshinder har ingen inverkan på historien över huvud taget. Men, för att försöka illustrera avsaknaden av stereotyper, finns ett antal situationer som i andra filmer generellt gjorts annorlunda, och det är dem som kommer att framhåvas i detta kapitel. Filmen är som en enda stor utmaning av stereotyper. De gamla stereotyperna som utmanas är: Ynklig och patetisk, Supercrip/Inspiration Porn, Olycksbådande/ond/kriminell, Hellre död, Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv och Den sjuka. De nya stereotyperna som utmanas är Nedsatt förståelse/talförmåga, Inga gränser, Inga konsekvenser och Oförtjänt av kärlek. På vilka sätt dessa stereotyper utmanas beskrivs i den detaljerade analysen nedan.

Ynklig och patetisk: En av Izzys favoritsysselsättningar är att bowla. När hon är och bowlar dyker Kasey och Matt upp, och börjar bowla med henne. Matt lyckas bara få ner sitt klot i

rännorna, varpå Izzy instruerar honom hur han ska hålla i klotet och slutföra kastet. Efter mini-lektionen får han en strike. Ynklig och patetisk grundar sig i att personer med funktionshinder skulle vara barnsliga, inkompetenta och i behov av omhändertagande (Black & Pretes, 2007). Izzy presenteras här som kompetent, mer kompetent inom området än de andra karaktärerna. Hon tillåts instruera Matt, och Matt avfärdar inte hjälpen utan tar tacksamt emot den och förbättrar sig av den, och bekräftar därmed att han ser Izzy som sin jämlike, inte i behov av omhändertagande eller inkompetent.

Supercrip/Inspiration Porn: Izzy hjälper till att sätta upp ljusdekorationer och Izzy lyfter bord i restaurangen. Supercrip innebär att individen 'övervunnit' sitt funktionshinder genom att åstadkomma något spektakulärt. Inspiration porn är liknande, men där personerna utan funktionshinder anser att de gjort något spektakulärt, när individen genomfört en vardaglig syssla. Izzy gör inget spektakulärt, hon behöver aldrig övervinna sitt funktionshinder utan lever med det i sitt vardagliga liv. Att hon i slutet av filmen visas upp som känd författare har inget med hennes funktionshinder att göra. Hon hjälper Matt och hans syster med saker som att lyfta bord, och sätta upp ljusdekorationer, och blir tackad för hjälpen. Skillnaden här, och det som gör att det utmanar stereotypen inspiration porn, är att hon inte blir prisad för att hon gjort dessa saker, utan blir behandlad som en person utan funktionshinder skulle bli behandlad.

Olycksbådande/ond/kriminell: Izzy har inga problem med sitt funktionshinder.

"It's such a nice night out, I think I'm going to go for a push" (Izzy, Christmas Ever After)

Istället för att säga gå på promenad, säger hon istället 'go for a push', vilket kan tolkas som att hon är medveten och bekväm med sin rullstol, och har inga problem att prata om det eller säga ord som andra inte skulle använda. Hon visar inte på något sätt att hon skulle vara förbittrad över sitt funktionshinder, eller ogilla/hata personer utan funktionshinder, som stereotypen innefattar (Black & Pretes, 2007).

Hellre död: Efter att Bob gjort illa foten kommer Izzy, Kasey och Matt till honom med nybakta pepparkakor i form av kappar och stövlar (som ska likna ställningen han har på foten).

*Matt: "Why do I feel like you had something to do with this?"
Izzy: "I couldn't help it!" (Christmas Ever After)*

Stereotypen hellre död innebär att personen gestaltas som en så miserabel och utsatt person, som har ett liv som inte är värt att leva. Izzy gestaltas som glad, påhittig, busig person som älskar julen. Det finns ingen bakomliggande depression, inget som indikerar att hon skulle vara miserabel på grund av sitt funktionshinder. Det går att tolka som ett indirekt utmanande av stereotypen.

Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv: Problemet som filmen bygger på är att Izzy porträtterar sin huvudperson (i boken hon skriver) som för perfekt, för orealistisk.

“You’ve built him [karaktären i hennes bok] into an unrealistic concept of a hero. Being a Romance novelist who’s always too picky to go on a second date, it starting to become a problem.” (Best friend/Editor, Christmas Ever After)

Stereotypen gestaltas genom att hela den funktionshindrades identitet och personlighet kretsar kring handikappet. Hen saknar andra intressen, relationer med andra eller familjeroll. (Black & Pretes, 2007). Men ingenting i filmen sker på grund av, eller kretsar kring, hennes funktionshinder. Hon har en karriär som författare. Hon kan sjunga. Hon kör bil. Problemet som uppstår är att hon har för höga standarder på män i sitt privatliv vilket har påverkat hennes skrivande, och har ingenting med funktionshindret att göra.

Den sjuka, Nedsatt förståelse/talförmåga, Inga gränser, Inga konsekvenser: Ingen pratar annorlunda med henne, eller indikerar att hon inte skulle förstå eller kunna prata. Ingen antar att hon på något sätt är sjuk, hon tar inga tabletter. Izzy själv indikerar inte att hon tror att hon kan säga vad som helst utan konsekvenser, utan tar ansvar för vad hon säger och gör. Andra personer frågar henne inte opassande eller överdrivet personliga frågor.

Oförtjänt av kärlek: Under filmens gång får vi se hur Izzy hjälper Kasey med sin berättelse. På juldagsmorgonen ger hon berättelsen till sin pappa i julklapp. Den handlar om en kung och hans prinsessa, som kommer till ett nytt kungarrike, där kungen och prinsessan träffar en ny drottning, som båda förälskar sig i. Matt blir tårögd och går sedan för att berätta sina känslor för Izzy. Stereotypen ’oförtjänt av kärlek’ baseras på att det inte tillskrivs karaktären några åtråvärda drag, eller att ingen kärlekshistoria finns, att personen själv anser att den inte är värd kärlek eller att det inte finns någon som vill vara med dem. Stereotypen finns inte med bland tidigare forskning eller teori. Berättelsen som Kasey skrivit är menat att handla om henne (prinsessan), Matt (kungen) och Izzy (den nya drottningen). Matts reaktion och Kaseys berättelse utmanar stereotypen både från ett familjeperspektiv, att Kasey accepterar sin pappas nya kärlek, och genom att Matt själv vill vara med Izzy.

“For what it’s worth, I kinda think my granddaughter approves.” (Bob, Christmas Ever After)

Izzys rival om Matts kärlek är Jennifer, som tillslut inser att Matt är förälskad i Izzy och inte i henne.

“You two make a really good team.... Not gonna lie, I’ve had my eye on you since you moved back. But as an old friend, I’m happy for you” (Jennifer, Christmas Ever After)

Jennifer ser att de har personkemi, inser att han är förälskad i henne, och antyder inte att det är något konstigt med det, utan är glad för deras skull. Det faktum att filmskaparna valt att låta Matt och Izzy bli tillsammans i slutet visar också att ett funktionshinder inte står i vägen för kärlek.

Hur förankras och/eller objektifieras karaktärerna med fysiskt funktionshinder?

The Fundamentals of Caring

Förankringarna som förekommer är emotionell, namngivande, metaforer och tematisk förankring. Endast emotionell objektifiering förekommer.

Emotionell förankring/namngivande förankring: Ben är på intervju hos Trevor och Trevor ger ifrån sig ett läte som indikerar att han inte kan prata tydligt. Ben tror direkt att det är hans fel, då han har på sig en aftershave som han inte brukar ha, och tror att detta har upprört Trevor. Trevor säger sedan att Ben är korkad och okunnig, om han tror att 'efterblivna' personer skulle reagera så starkt på aftershave-lukt.

"This guy thinks retarded people get upset by aftershave. That's brilliant. How does that work, exactly? [Sarkastiskt:] Is it like, Oh no, [sniffar] the smell, I don't understand where it's coming from. Please, somebody help." (Trevor, The Fundamentals of Caring)

Emotionell förankring innebär att det okända förankras i en känsla som exempelvis kärlek, lycka, orolighet och medlidande (Höijer, 2011). Det okända tolkas som Trevors funktionshinder och beteende, och känslan, orolighet och medlidande förankras genom Bens reaktion. Trevors beteende är visserligen fejkat, men det vet inte Ben från början. Han antar bara att det är synd om Trevor, och trots att hans beteende inte kräver eller borde framkalla medlidande eller orolighet, är det precis det som händer. Namngivande genom förankring innebär att namnge det okända (Höijer, 2011). Trevor förankrar sitt funktionshinder själv genom att namnge det med ordet 'retarded'.

Förankring genom metaforer/Emotionell objektifiering: Under Bens intervju för jobbet som Trevors vårdgivare vill Trevor veta om det är värt att lägga 9 dollar i timmen på Ben, och säger sarkastiskt att han behöver veta om Ben kan torka honom i rumpan.

*"Tell me Ben, given the opportunity, how exactly would you wipe my ass?" (Trevor)
"I'd wipe it in such a way that when I was done, there would be no shit left on your ass." (Ben)(The Fundamentals of Caring)*

Förankring genom metaforer används för att förstå något okänt, genom något redan känt. Det är bara en del av Bens alla kommande uppgifter som skulle vara toalettbesök, men ändå liknar Trevor hela jobbet och sitt liv med denna enskilda situation, som Ben vet precis vad det innebär. Det skulle också kunna tolkas genom emotionell objektifiering, vilket innebär att koppla det okända till ett objekt/situation som framkallar en känsla hos den andra personen. Trevor är sedan innan negativt inställd till Ben som vårdgivare (på grund av att Ben trodde att hans aftershave påverkat Trevor negativt) och vill framkalla känslor som kopplas till att torka andra personer i rumpan. Jag tolkar det som att han ställer frågan med ett sådant tonfall som indikerar att han inte förväntar sig något vettigt svar, utan mer som en sista grej innan Ben får gå. Men efter Bens svar ändrar sig Trevor, och säger att Ben är den rätte för jobbet. Därmed misslyckades Trevor att skrämma bort honom med den emotionella objektifieringen av hans situation.

Tematisk förankring: Vid det första stoppet på resan blir de nekade tillträde till attraktionen 'världens största nötkreatur' då den är på övervåningen i en byggnad utan hiss. Ben går emot ägarens beslut med argument som jämlikhet och att de går emot lagar och regler genom att inte ha en tillgänglig väg att ta sig till attraktionen. Tematisk förankring innebär att förankra det okända i ett välkänt, allmänt vedertaget tema, som exempelvis demokrati, mänskliga rättigheter, jämlikhet eller nationalism (Höijer, 2011). En tolkning är att tematisk förankring

visas när Ben övertygar ägaren om att det är deras rättighet att få se attraktionen och när han trycker på att ägaren inte kan diskriminera Trevor på grund av hans funktionshinder.

Me before you

Förankringarna som förekommer är emotionell och tematisk förankring. Endast emotionell objektifiering förekommer.

Emotionell förankring: Efter att Will och Lou varit på konsert sitter de i bilen utanför hans hem. Will förklarar att han inte vill gå in i huset än, då 'jag vill bara vara en man som har varit på konsert med en tjej i röd klänning en liten stund till'. Han sitter placerad på ett sådant sätt att det inte märks att han sitter i rullstol, utan skulle lika gärna kunna sitta direkt på sätet. Emotionell förankring innebär att man förankrar det okända i en välkänd känsla (Höijer, 2011:8-9). Ett sätt att tolka detta är att Will menar att så fort de går tillbaka in i hans lägenhet kommer andra känslor att komma in i bilden och ta bort den känsla av tillhörighet till normen som han känner i stunden när de sitter i bilen. Det går att tolka som att han antyder att han slutar vara en man när han kommer in i sin vardag, när andra känslor tar över, och därmed att han inte kan vara både man och ha ett funktionshinder.

Tematisk förankring: I slutet av filmen återkommer diskussionen kring assisterat självmord och flera vinklar visas upp. Det förankras tematiskt i ämnen som mänskliga rättigheter och sunt förnuft, samtidigt som det moraliska dilemmat diskuteras. Will har redan bestämt sig, där finns ingen diskussion. Det moraliska dilemmat för Lou handlar om att säga hejdå eller inte, när hon är emot valet han gör, och valet hans föräldrar gjort i att hjälpa honom. Hennes familj har olika åsikter kring vad hon borde göra, kopplade till vad de anser är sunt förnuft. Det kopplas implicit till Wills funktionshinder, när Lous mamma påstår att han inte är riktigt klar i huvudet, och att han inte borde få ta det beslutet.

"And his parents know? What kind of people are they? [...] some choices you don't get to make. He's not in his right mind. It's simple. You can't be a part of this. It's no better than murder" (Lous mamma, Me before you)

Emotionell objektifiering: Will och Lou åker på Alicias och Ruperts bröllop, där man får se hur Will blir ledsen över det liv som kunde ha varit hans. Emotionell objektifiering kopplar det okända till något objekt som framkallar en känsla (Höijer, 2011). Bröllop, som vanligen framkallar känslor av glädje och lycka, dämpas av Wills motstridiga känslor. Känslorna kopplas till bröllopet som framkallar sorg och sympati, och visar ett liv som Will anser att han inte kan leva (vilket egentligen inte är fallet).

Under filmens gång pratar Will om hur fantastiskt han tycker att Paris är, och att han inte kan åka dit längre för att hans funktionshinder skulle förstöra de fina minnen han har sedan innan olyckan. Efter att Will tagit sitt liv, utspelar sig epilogen i Paris. Lou presenteras som att hon har det mycket bättre nu, kan resa till Paris, utan bli "nertyngd" av Will. De visar ett varmt och soligt Paris, som ska framkalla glädje och tillfredsställelse, när hon nu kan börja sitt nya liv fritt från funktionshinder och Will.

Soul surfer

Förankringar genom metafor förekommer. Objektifiering som förekommer är personifiering.

Förankring genom metaforer: Melina drar upp Bethany på vinnar-podiet efter att Bethany kommit på femte plats, för att hon tyckte att Bethanys sista våg räknades trots att domarna inte gjorde det.

“Nobody is as tough as you” (Soul Surfer)

Förankring genom metaforer innebär att förankra det okända vid något redan känt. Här tolkas det som att Melina antyder att Bethany är den tuffaste av de tävlande, och ingen går att jämföra med henne.

Personifiering: innebär att fästa det okända vid en känd offentlig person, för att exempelvis dra uppmärksamhet till det okända eller göra det mer attraktivt.

Bethany blir ledsen då hon inte tror att någon kommer tycka om henne om hon enbart har en arm. Cheri tar då fram en bild på Venus de Milo, en staty som förlorat sina armar. Cheri påpekar att Venus ansågs vara höjden av skönhet.

“For centuries, all around the world, she was considered the pinnacle of beauty. And she has one less arm than you.” (Cheri, Soul Surfer)

Christmas Ever After

Den enda förankring som förekommer är tematiskt förankring.

Tematisk förankring innebär att förankra det okända i ett tema som exempelvis är allmänt vedertaget eller räknas som sunt förnuft. Exempel på sådana teman är demokrati, mänskliga rättigheter, jämlikhet men också nationalism eller individualism (Höijer, 2011:9-10) När Izzy, Matt och Kasey är och bowlar, hjälper Izzy Matt med hur han ska hålla i bowlingklotet. Izzy hjälper Sarah ställa iordning bageriet inför pepparkaksdekoreringsen och lyfter bord. Izzy hjälper till att sätta upp juldekorationer. Izzy kör bil med sin rullstol i passagerarsätet. Allt detta kan tolkas som vardagliga situationer som inte har någon tyngd i sig, vilket medför att det också går att tolka som en subtil tematisk förankring. Temat som tolkats är jämlikhet. Det okända, funktionshindret, ses inte som något annorlunda, utan förankras i vardagliga situationer. Om vi tar lyfta bord som ett exempel, är det något som tas för givet att alla människor utan funktionshinder klarar av, men som ofta ifrågasätts om personen har ett funktionshinder, men här ifrågasätt det inte. Izzy tar emot hjälp, hon ger hjälp och gestaltas på samma sätt som de andra karaktärerna.

Sammanfattning av resultat och analys

Filmerna som valdes för denna studie är gjorda mellan 2010 och 2020 trots detta förekommer fortfarande stereotypisering, förankring och objektifiering som beskrivet i avsnittet ovan. En sammanställning av vilka som förekommit och vilka som inte förekommit presenteras i texttabellen nedan, och inkluderar en kort beskrivning av hur stereotyperna och de sociala representationerna förekommer/utmanas i de analyserade filmerna.

Tabell 2. Sammanfattning av stereotyper och sociala representationer

Stereotyper/Sociala representationer	Förekommer	Utmanas	På vilket sätt?
Ynklig och patetisk	X	X	Visas i filmerna genom att exempelvis inte låta Trevor åka på resa, och genom att Lou anställs enbart för att muntra upp Will. Utmanas genom ifrågasättande av hjälp som erbjuds utan anledning och genom att inte tycka synd om personen.
Supercrip	X	X	Visas genom att karaktärerna uppnår extraordinära mål, som att delta i surftävling. Utmanas i flera filmer genom att karaktärerna porträtteras som viktiga "trots" att de inte gjort något spektakulärt.
Olycksbådande/ond/kriminell	X	X	Visas genom att andra karaktärer antyder att de är mindre mänskliga, eller att de behöver känna sig som en person ibland. Utmanas genom att karaktärerna är bekväma i sina funktionshinder och inte förbittrade över sin situation.
Missanpassad	X	-	Visas genom att andra personer försöker hjälpa till när det inte behövs, och blir arga när de inte får hjälpa till.
En börda för familjen/samhället	X	-	Visas genom att karaktärer anses vara en person som är jobbig att ha i sitt liv, eller att karaktären själv antyder det.
Oförmögen att leva ett framgångsrikt liv	X	X	Visas genom att många av karaktärens personlighetsdrag baseras på deras funktionshinder. Utmanas genom att visa andra karaktärsdrag och fokusera på arbete, karriär, relationer.
Den sjuka	X	-	Visas genom tabletter som är livsviktiga för överlevnaden. Överdrivs ofta.
Hellre död	X	X	Visas genom ovilja från karaktärerna att göra något med sitt liv, eller direkt vilja ta sitt liv. Utmanas genom att karaktären uttrycker vilja att leva, komma tillbaka till det liv som den önskar.
Sociala vs medicinska funktionsmodellen	-	X	Utmanas genom att karaktären uttrycker att det inte är deras problem att ta sig in i en byggnad, utan byggnadsägarens problem (alltså ett samhällsproblem).
Nedsatt förståelse/talförmåga (ny)	X	-	Visas genom att karaktären låtsas att den inte kan tala normalt.
Inga gränser (ny)	X	-	Visas genom att andra karaktärer från den funktionshindrade frågor som de inte ställer till någon annan, ofta opassande och intima frågor.
Inga konsekvenser (ny)	X	X	Visas genom att karaktären säger vad den vill och förväntar sig göra det utan konsekvenser. Utmanas genom att någon annan karaktär ifrågasätter beteendet.

Oförtjänt av kärlek (ny)	X	X	Visas direkt genom att karaktärer uttrycker att de inte är värda kärlek. Utmanas genom att lägga en del av filmens fokus på en positiv romantiska relation.
Namngivande	X	-	Visas i TFoC genom att Trevor kallar personer med samma funktionshinder som honom 'retarded'.
Emotionell förankring	X	-	Visas genom att andra karaktärer eller karaktären själv reagerar på funktionshindret med någon specifik känsla.
Förankring genom metaforer	X	-	Visas genom att jämföra det med något känt, t.ex. att ingen är så tuff som du, eller reducera vårdgivararbetet till att torka någon i rumpan.
Tematisk förankring	X	-	Visas genom direkta kopplingar där karaktären direkt uttrycker att det är en rättighet att ha samma tillgång till en öppen plats som alla andra, och indirekt där hela filmen visar en jämställdhet mellan personen med funktionshinder och alla andra karaktärer, utan att direkt adressera det.
Personifiering	X	-	Visas genom att koppla funktionshindret till en känd person, här görs det via Venus di Milo
Emotionell objektifiering	X	-	Visas genom att koppla känslor till situationer, som exempelvis att vara på ett bröllop som skulle varit det egna om det inte vore för funktionshindret.
Förankring genom antinomier	-	-	
Guds barn	-	-	
Den komiskt olycksdrabbade	-	-	
Den ädla krigaren	-	-	
Den lättlurade äldre	-	-	
Den helgonlika siaren	-	-	
Det tekniska underverket	-	-	
Det högteknologiska geniet	-	-	
Antagonist	-	-	

Kommentar: Tabellen visar vilka stereotyper och sociala representationer som förekommer och utmanas och på vilket sätt.

Diskussion

Generellt överensstämmer resultatet med tidigare forskning (Black & Pretes, 2007, Wolfensberger, 1972; m.fl) då 14 av de tidigare stereotyper/sociala representationer förekom även i denna studie. Det är ett tecken på att studien är relevant för forskningen. Ett exempel är stereotypen supercrip där en av filmerna (Soul Surfer) bygger hela sin existens på stereotypen. Bortsett från denna är en stor skillnad att karaktärerna med funktionshinder i dessa filmer inte uteslutande stereotypiseras på enbart *ett* sätt. Det innebär att fler filmer görs med djupare karaktärer som inte enbart *är* sitt funktionshinder. Stereotyperna förekommer fortfarande men i specifika situationer eller händelser och den generella bilden är mer positiv än den som tidigare forskning indikerade. Det är också flera stereotyper som förekommer men utmanas, vilket inte har tagits upp i tidigare forskning. Det tyder på att det har förändrats sedan de tidigare studierna gjordes. Nya stereotyper hittades som inte fanns med i den tidigare forskningen, vilket kan ses som mitt bidrag till framtida stereotypsammanställningar.

Att resultatet på min studie även överensstämmer med stora delar av forskningen av funktionshinder i nyheterna tyder på att resultaten kan ha bäring även utanför genren som undersökts (Ljuslinder, 2002). Trots att det enbart är fyra filmer som undersöks talar resultaten för att studien kan ha bäring i en större kontext, för fler filmer gjorda under samma period, eftersom det sett ut på ett visst sätt kring stereotyper och sociala representationer under en längre tid.

Det uppenbarades också att vissa stereotyper inte alls förekom i filmerna. Vissa var specifika som innefattade mentalt funktionshindrade, äldre personer eller krigsveteraner, och det är därför rimligt att de inte hittades i dessa filmer. Stereotyperna ”det tekniska underverket” och ”det högteknologiska geniet” fanns inte med, vilket kan bero på att just teknologin har utvecklats sedan 1994 och det är inte lika revolutionerande med en protesarm som rör sig som det en gång var (Norden, 1994).

Det farliga med sociala representationer och stereotyper som inte överensstämmer med förekomsten av funktionshinder i samhället samt bristen på inkludering är att vi får en missvisande förståelse för andra, oavsett om det gäller kön, kultur, etnicitet, sexuell läggning eller funktionshinder. Några saker som blev uppenbara i sökningen efter filmer var att utbudet av filmer med funktionshindrade karaktärer är litet i förhållande till antalet producerade filmer. Även om karaktärerna inte stereotypiseras efter de stereotyper som tas upp av den tidigare forskningen finns en tydlig röd tråd i vad som existerar och inte. Den största delen av karaktärerna var heterosexuella vita män. Det sänder en omedveten bild av att om en har ett funktionshinder så är det det enda ’avvikande’ som tillåts. Det finns filmer med HBTQ+personer, karaktärer med olika etniciteter och kultur eller funktionshinder, men när kommer det filmer med en funktionshindrad person som också är HBTQ+, icke-vit eller ickebinär?

Jag hade tur att filmen Christmas Ever After kom ut mitt under arbetet med uppsatsen så att jag fick chansen att ha med filmen. En film som vilken annan, men där huvudpersonen råkar sitta i rullstol. Samtidigt slog mig tanken; är det rimligt och verklighetstroget att inte alls nämna funktionshindret? Ja, det är det. Filmen utspelar sig under ca fem dagar, och det faktum att Izzi är rullstolsburen är inget problem. Det påverkar inte någon annan och även om det säkert är en konversation som behövs behöver den inte äga rum inom de första fem dagarna. Christmas Ever After är också den enda filmen av de studerade vars karaktär spelas

av en skådespelare som är funktionshindrad själv (Ali Stroker). Det ger en helt annan bild, en enligt mig mycket mer realistisk bild, av hur livet med rullstol kan se ut. Dock finns fortfarande saker att utveckla då karaktären (som visserligen är kvinna) är vit, cisperson och heterosexuell. Filmen är än så länge en engångsföreteelse och den visar en början på vad som borde vara.

Me Before You är inte en lika positiv historia. Från beskrivningar av filmen verkar det som en upplyftande film där tjejen blir förälskad i killen som hon vill spendera livet med, men det händer inte. Istället väljer Will att ta sitt liv för att inte vara en börda, inte förpesta livet för den han älskar. Den gestaltningen skapar problem, både för personer med och utan funktionshinder. För personer utan funktionshinder kan det visa att funktionshindrades liv inte är värt att leva och de kommer agera mot personer de träffar med den åsikten. För personer med funktionshinder, och då tänker jag specifikt de personer som precis som Will råkat ut för en olycka, blir filmen ett sätt att säga att det är bättre om hen tar sitt liv. Att vara med om en olycka är såklart något livsförändrande som inte går att acceptera på en dag, men om filmerna gestaltar det som att det aldrig går att acceptera och vänja sig vid kan det bli ännu svårare för dessa individer att acceptera sin situation och gå vidare med sitt liv.

Varje person berättar sin egen historia bättre än någon annan kan göra och därför är det otroligt viktigt att media ger plats åt de som historierna handlar om. Det behövs därmed mer mångfald bakom och framför kameran samt representation i film såväl som på TV och i nyheterna.

Förslag på vidare forskning

Denna studie har gjort en analys av nutida filmer och ett intressant nästa steg skulle vara intervjuer med personer med funktionshinder för att få deras perspektiv och åsikter kring dessa eller andra aktuella filmer. En komparativ intervjustudie med funktionshindrade och icke-funktionshindrade om hur stereotyper uppfattas, hur korrekt gestaltade karaktärerna är och hur det påverkar deras liv är ett annat förslag. Det skulle också kunna vara liknande analyser på svensk film, TV eller nyheter. En intressant kvantitativ studie skulle kunna vara en undersökning på hur många filmer som görs, hur många skådespelare som faktiskt har ett funktionshinder som spelar i rollerna och/eller hur många funktionshindrade som befinner sig bakom kamerorna. Missvisande representation är något som påverkar både samhället i stort och den enskilde individen med funktionshinder och är därför ett viktigt ämne att forska vidare på.

Referenser

- Biklen, D., & Bogdan, R. (1977). *Media portrayals of disabled people: A study in stereotypes*. Interracial Books for Children Bulletin, 8, 4Y9.
- Black, R., & Pretes, L. (2007). *Victims and Victors: Representation of Physical Disability on the Silver Screen*. Research and Practice for Persons with Severe Disabilities, 32(1), 66-83.
- Branigan, E. (1992). *Narrative comprehension and film (Sightlines)*. London: Routledge.
- Dahl, M. (1993). *The role of the media in promoting images of disability: Disability as metaphor, the evil crip*. Canadian Journal of Communication, 18(1), 75-80.
- Dyer, R. (2002). *The matter of images*. London: Routledge
- Edström, M., & Göteborgs universitet. (2006). *TV-rummets eliter: Föreställningar om kön och makt i fakta och fiktion* (Göteborgska studier i journalistik och masskommunikation ; 44). Göteborgs universitet (JMG).
- Eisend, M. 2010, "A meta-analysis of gender roles in advertising", Journal of the Academy of Marketing Science, vol. 38, no. 4, pp. 418-440
- Ekström, M. & Larsson, L (red.) (2019). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Ghersetti, M., & Göteborgs universitet. (2007). *Bilden av funktionshinder : En studie av nyheter i Sveriges Television*. Göteborgs universitet.
- GLAAD (2020). *Studio responsibility index*. Hämtad 2020-11-26 från <https://www.glaad.org/sites/default/files/GLAAD%202020%20Studio%20Responsibility%20Index.pdf>
- Grue J. (2016) *The problem with inspiration porn: a tentative definition and a provisional critique*, Disability & Society, 31:6, 838-849,
- Hall, S. (1997). *Representation : Cultural representations and signifying practices* (Culture, media and identities, 2).
- Höijer, B. (2011). *Social representations theory. A new theory for media research*. Nordicom Review, 32(2), 3-16.
- Lippmann, W. (1965). *Public opinion*. 1922
- Ljuslinder, K. (2002). *På nära håll är ingen normal : Handikapdiskurser i Sveriges television 1956-2000*. Umeå: Univ.

- Mitchell, D. & Snyder, S., *Narrative prosthesis: disability and the dependencies of discourse*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 2000.
- Moscovici, S. (1984) 'The Phenomenon of Social Representations', pp. 3-69 in R.M. Farr and S. Moscovici (eds) *Social Representations*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Moscovici, S. (1988). *Notes towards a description of Social Representations*. *European Journal of Social Psychology*, 18(3), 211-250.
- Moscovici, S. (2000) *Social Representations. Explorations in Social Psychology*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Myndigheten för delaktighet (2020). Hämtad 2020-11-17 från <https://www.mfd.se/resultat-och-uppfoljning/kunskapsunderlag/funktionshinderspolitikens-utveckling/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/>
- Nelson, J. A. (1994). *Broken images: Portrayals of those with disabilities in American media*. In J. A. Nelson (Ed.), *The disabled, the media, and the information age* (pp. 1Y24). Westport, CT: Greenwood Press.
- Norden, M. (1994). *The cinema of isolation: A history of physical disability in the movies*. New Brunswick, N.J.: Rutgers Univ. Press.
- Pickering, M. (2001) *Stereotyping. The Politics of Representation*. Houndsmills: Palgrave
- RespectAbility (2020). Hämtad 2020-11-26 från: <https://www.respectability.org/case-studies-for-success/>
- Schreier, M. (2014). *Qualitative Content Analysis*. [170]-183.
- Statistiska Centralbyrån (SCB) (2020). *Användning av internet efter användningsområde, kön och redovisningsgrupp*. Hämtad 2020-12-06 från http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_LE_LE0108_LE0108D/LE0108T16/
- Socialstyrelsen (2021). *Funktionshinder definition*. Hämtad 2021-01-20 från <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/funktionshinder/>
- Sverige. Socialdepartementet. (2008). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* (Ds : departementsserien, 2008:23).
- Wallenberg, L. (2008). *Representation*. Stockholm: Raster förlag
- Wolfensburger, Wolf (1972). *The principle of normalization in human services*. Toronto: National Institute on Mental Retardation
- Zemeckis, R. (Director). (2020) *The Witches* [Film]. Warner Bros. Pictures.

Filmmaterial

Burnett, R. (Director). (2016) *The Fundamentals of Caring* [Film]. Netflix.

Kiely, P. (Director). (2020) *Christmas Ever After* [Film]. Lifetime.

McNamara, S. (Director). (2011) *Soul Surfer* [Film]. TriStar Pictures.

Sharrock, T. (Director). (2016) *Me Before You* [Film]. Warner Bros. Pictures.

Bilaga 1 - Filmmatris

Filmmatris

Titel	År	Man	Kvinna	Ålder	Etnicitet	HBTQ+	Fiktiv	Baserad på verklighet
Me before you	2016	X		2	-	-	X	
The fundamentals of caring	2016	X		1	-	-	X	
Finding Dory	2016	X		1	-	-	X	
Wonder (2017)	2017	X		1	-	-	X	
How to train your dragon	2010	X		1	-	-	X	
Upgrade (2018)	2018	X		2	-	-	X	
The theory of everything (2014)	2014	X		1,2,3	-	-		X
The Upside & The Intouchables,	2017	X		3	-	-		X
Breathe	2017	X		2	-	-		X
127 hours	2010	X		2	-	-		X
Don't worry, he won't get far on foot	2018	X		2,3	-	-		X
Stronger	2017	X		2	-	-		X
Walk.Ride.Rodeo	2019		X	2	-	-		X
Soul Surfer	2011		X	1	-	-		X
Dolphin Tale	2014		X	-	-	-		X
The Witches	2020		X	2	-	-	X	
My own love song	2010		X	2	-	-	X	
Christmas ever after	2020		X	2	-	-	X	

Kommentar: Filmerna som hittades som passade in i kriterierna. Ålder är indelad i tre steg, 1=0-20, 2=21-40, 3=41+